

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО БАНЕВИ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 25658/19)

РЕШЕНИЕ

Чл. 5, § 3 • Продължителност на предварителното задържане • Липса на относими и достатъчни основания за вземане на решение за продължаване на задържането.

Чл. 5, § 5 • Обезщетение • Ефективност на иска за обезщетение, предявен и висящ пред първоинстанционния съд

Чл. 6, § 2 • Липса на нарушение и нарушаване на презумпцията за невинност от изказванията на прокурорите и мотивите на определенията на наказателния съд, специализиран по въпросите на организираната престъпност

Чл. 13 (+ чл. 6, § 2) • Липса на ефективни средства за защита

СТРАСБУРГ

12 октомври 2021 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

12.01.2022 г.

Това решение е окончателно по силата на чл. 44 § 2 от Конвенцията. То може да претърпи редакционни промени.

По делото Баневи срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), заседаващ в състав, състоящ се от:

Тим Айке (Tim Eicke), *председател*,

Йонко Грозев,

Фарис Вехабович (Faris Vehabović),

Юлия Антоанела Моток (Iulia Antoanella Motoc),

Армен Харутюнян (Armen Harutyunyan),

Пер Пастор Виланова (Pere Pastor Vilanova),

Йолиен Схукинг (Jolien Schukking), *съдии*,

и Илзе Фрайвирт (Ilse Freiwirth), *заместник-секретар на секция*,

Предвид:

жалба (№ 25658/19), подадена срещу Република България, с която трима граждани на тази държава - г-н Николай Йорданов Банев, г-жа Евгения Златева Банева и г-жа Мария Николова Банева („жалбоподатели“) са сезирали Съда на 26 април 2019 г. на основание член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“),

решението за свеждане до знанието на българското правителство („Правителството“) на оплакванията, повдигнати от г-н Николай Банев по член 5, §§ 1, 3, 4 и 5 и членове 6, § 2, 8 и 13 от Конвенцията, както и на оплакванията, повдигнати от г-жа Евгения Банева по членове 6, § 2, 8 и 13 от Конвенцията, и за обявяване на останалата част от жалбата за недопустима, включително всички оплаквания, повдигнати от майката на г-н Банев, г-жа Мария Банева,

решението за приоритетно разглеждане на жалбата (член 41 от Правилник на Съда („Правилника“),

становищата на страните,

след обсъждане в закрито заседание на 7 септември 2021 г.

Постановява следното решение, прието на същата дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Г-н Николай Банев (жалбоподателят) и г-жа Евгения Банева (жалбоподателката) са обект на наказателно преследване за участие в организирана престъпна група, занимаваща се главно с противозаконно присвояване на корпоративна собственост, пране на пари и укриване на данъци.

2. Като се позовава на член 5, §§ 1, 3, 4 и 5 на Конвенцията, жалбоподателят счита, че задържането му е било незаконно и прекомерно продължително и че не е имал никакво ефективно правно средства, за да постигне освобождаването си и не е имал възможност да получи обезщетение във връзка с това. От гледна точка на член 8, той се

оплаква, че е бил подложен на наблюдение с мобилна камера по време на придвижването си във вътрешността на следствения арест.

3. Позовавайки се на член 6, § 2, двамата жалбоподатели се оплакват от няколко случая на нарушаване на презумпцията за невинността им от съдилищата и от прокуратурата. В светлината на член 8 те осъждат публикуването на снимки и видео, показващи интериора на къщата им, както и личните им вещи и ценности. Накрая, позовавайки се на член 13 от Конвенцията, жалбоподателите се оплакват от липса на вътрешноправни средства за защита за поправяне на предполагаемите нарушения на членове 6, § 2 и 8 от Конвенцията.

ОТ ФАКТИЧЕСКА СТРАНА

4. Жалбоподателите са родени съответно през 1959 г. и 1970 г. и живеят в София. Те се представляват от г-н М. Екимджиев и г-жа К. Бончева, адвокати в Пловдив.

5. Правителството е представлявано от агентите си г-жа И. Станчева-Чинова и г-жа И. Недялкова от Министерството на правосъдието.

I. ОБЩИЯТ КОНТЕКСТ НА ДЕЛОТО

6. През 90-те години на миналия век жалбоподателят създава приватизационен фонд, чрез който участва в приватизации в България и придобива няколко предприятия в различни отрасли на българската икономика – химическата промишленост, производството на хартия, топлофикацията и туризма. Капиталът на така приватизираните дружества е държан изцяло или частично, от холдингово дружество, контролирано и ръководено от жалбоподателя.

7. През 2006 г. той се жени за жалбоподателката, на която по-късно е възложено управлението на различни дъщерни дружества на групата.

8. Поради известността си, дейността, личния и семейния си живот, жалбоподателите привличат интереса на българските медии, които редовно им посвещават репортажи, статии и интервюта.

9. През 2010 г. повечето от дружествата, контролирани и управлявани от жалбоподателите, са преустановили дейността си, а през 2012 г. няколко от тях вече са били в производство по несъстоятелност.

II. ОБРАЗУВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНО ПРОИЗВОДСТВО СРЕЩУ ЖАЛБОПОДАТЕЛИТЕ, АРЕСТУВАНЕТО ИМ ВЪВ ФРАНЦИЯ И ПРЕХВЪРЛЯНЕТО ИМ В БЪЛГАРИЯ

10. На 17 септември 2018 г. прокуратура, специализирана в областта на организираната престъпност („специализираната прокуратура“),

образува наказателно производство срещу неизвестен извършител за участие в престъпна група, чиято основна дейност е присвояване на активи на дружества, пране на пари, данъчни измами и укриване на данъци. Разследването се отнася до икономическите и финансовите дейности на двамата жалбоподатели и някои от техните предприятия. През следващите месеци към него са присъединени още няколко висящи наказателни производства, свързани с дейността на жалбоподателите.

11. В рамките на това разследване, на 22 октомври 2018 г., специализираната прокуратура повдига обвинение на жалбоподателите, в тяхно отсъствие, за множество случаи на участие в престъпна група, присвояване на корпоративна собственост и данъчни измами. Обвиненията са свързани по-специално с търговски сделки с участието на дружеството „Полимери“ АД, контролирано и управлявано от жалбоподателите. На 23 октомври 2018 г. прокурорските постановления са връчени на двама служебни защитници. Същия ден специализираната прокуратура разпорежда задържането на жалбоподателите, за да се гарантира тяхното явяване пред компетентния съд, който да разпреди задържането им под стража, и издава европейски заповеди за арест и прехвърлянето им в България. Националната полиция започва издирването им на национално ниво.

12. От преписката по наказателното производство става ясно, че на 24 октомври 2018 г. служител на столичната полиция е успял да се свърже по телефона с жалбоподателя. Последният информира полиция, че той и съпругата му все още са в чужбина и че ще се върнат в България със самолет на 26 октомври 2018 г. Жалбоподателят заявява, че е готов да сътрудничи на разследващите органи.

13. На неоповестена дата европейските заповеди за арест срещу жалбоподателите са изпратени на компетентните френски органи.

14. На 26 октомври 2018 г., в изпълнение на европейските заповеди за арест, жалбоподателите са арестувани от френската полиция на летището в гр. Ница, малко преди да се качат на търговски полет за София. Наложена им е мярка „задържане под стража“.

15. На 2 ноември 2018 г. специализираната прокуратура повдигна обвинения на двамата жалбоподатели за участие в престъпна група и за няколко случая на незаконно присвояване, изпиране на пари, данъчна измама и незаконно притежаване на боеприпаси, открити в дома им. В тяхно отсъствие обвинителните актове са представени на адвоката им.

16. На 26 ноември 2018 г. Апелативният съд на Екс-ан-Прованс разрешава предаването на жалбоподателите на българските власти в изпълнение на издадените от българската специализирана прокуратура европейски заповеди за арест. Жалбоподателите не обжалват това решение и то става окончателно.

17. На 6 декември 2018 г. жалбоподателите са предадени на българските власти и транспортирани със самолет до София, където

незабавно са задържани въз основа на постановления на специализираната прокуратура от 23 октомври 2018 г. (параграф 11 по-горе).

I. МЕДИЙНО ОТРАЗЯВАНЕ НА АРЕСТА И ПРЕХВЪРЛЯНЕТО НА ЖАЛБОПОДАТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ

18. Арестът на жалбоподателите в гр. Ница привлича вниманието на медиите. На 26 октомври 2018 г. ръководителят на специализираната прокуратура И.Г. е спрял от няколко журналисти пред сградата на специализираната прокуратура в София, които му задават въпроси за воденото срещу жалбоподателите наказателно производство и ареста им. И.Г. се изразил по следния начин:

"Това, което мога да кажа в настоящия момент е, че има досъдебно производство, наблюдавано от прокурори в Специализираната прокуратура, за престъпления по член 321, алинея 6 от Наказателния кодекс, за длъжностни присвоения, пране на пари, документни измами и данъчни престъпления. Към момента са привлечени към наказателна отговорност задочно две лица. Това, което мога да кажа е, че основният обект на разследване по това престъпление, за да ме разберат гражданите, е източването на приватизираното предприятие "Полимери". Резултатът за всички е ясен: от 1800 работници, които са 1800 семейства, в момента си изкарват прехраната нула семейства. Това е накратко делото, по което предстои да бъде дадена повече информация."

19. Изявленията на прокурор И.Г. са възпроизведени от различни медии, които ги използват в репортажите и статиите си, посветени на ареста на жалбоподателите.

20. На 28 октомври 2018 г. информационният сайт www.legalworld.bg публикува статия, посветена на ареста на жалбоподателите и воденото срещу тях наказателното производство. Статията се позовава на пресконференция, организирана от специализираната прокуратура, софийската полиция и Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС) по повод ареста на жалбоподателите в гр. Ница и наказателното производство срещу тях. Цитирани са някои изявления, направени срещу жалбоподателите, от ръководителя на специализираната прокуратура И.Г. и от прокурора, наблюдаващ разследването, М.Д., по време на тази пресконференция. Статията съдържа също линкове към видеозаписи на тези изявления, съответните части от които са възпроизведени по-долу :

„И.Г. : „И. Г. : Накратко, предмет на производството е приватизираният завод „Полимери“ и по-точно неговото източване. Терминът, който употреби един колега, докато работехме последните месеци е „обезкостяване“. Това онагледява цялата ситуация, а тя, както я описват свидетелите и документите, е следната: (...) от първата вълна на масовата приватизация се придобиват предприятия. Към този момент държавата не е обвързала това (...) с какъвто и да е контрол, (...). Някой ти подарява едно предприятие и за това няма никакъв контрол. Резултатът, който се е случил с „Полимери“ (...) е, че почва неговото източване по различни начини,

РЕШЕНИЕ по делото БАНЕВИ срещу БЪЛГАРИЯ

които ще опише наблюдаващият прокурор и в крайна сметка стигаме до откровеното рязане за скрап на каквото е останало от завода. Резултатът е (...) 1800 човека на улицата само от това предприятие (...). Това нещо гражданите, а и вие журналистите наричат „бандитска приватизация“ (...). Това дело ще онаглежи (...) това нещо, което ви описах или т. нар. „бандитска приватизация“ (...)

М.Д. : Делото се води за съществуване на сдружение по смисъла на член 321, ал. 6 от Наказателния кодекс в периода 2009 г. - 2018 г. Към момента са привлечени към наказателна отговорност г-н Банев и г-жа Банева, като са повдигнати обвинения за участие в престъпно сдружение, присвояване и данъчни престъпления в периода 2010 г. и 2011 г., като общият размер на присвоеното имущество е над милион и половина, общият размер на щетата, нанесена на фиска, е над петстотин хиляди лева. В тези суми не са включени апортите [в натура, направени от „Полимери“ в капитала на друго дружество]. По тази схема за присвояване ще продължи да се работи, след като сме намерили документи (...), укрити от семейство Баневи в бивши офиси на техни дружества (...). След като се запознаем в детайли с всички нови документи ще разширим повдигнатите обвинения (...). Става дума за „Елма-Троян“, на първо място, което е бил източно преди „Полимери“ и по същия начин е било нарязано за скрап преди да бъде обявено в несъстоятелност. Става дума за завода в Костенец (...), който е продаден през 2012 г. Става въпрос за други предприятия, множество (...). След приватизирането на „Полимери“, то е едно от най-големите регионални химически предприятия. Има развити множество пазари в чужбина. Казва се на контрагентите на „Полимери“ да внасят парите не по сметка на „Полимери“ за закупените стоки, а по сметки на други контролирани от семейство Баневи дружества. Това е единият от начините. Вторият начин е вземане на ръка суми от касата на предприятието при приватизиране на същото (...).

И.Г. : (...) В една стая на това, което свидетелите наричат „мавзолей“, а вие наричате имението на Баневи, това, което те пък наричат „корпоративна резиденция“ (...) имение, което е построено, според свидетелските показания и документите с пари, източвани от различни предприятия на територията на страната, са намерени оригиналите на офшорките, собственост на това семейство. За нас това е ценното. Защото парите, за никого не е тайна, които са от „обезкостяваните“ предприятия са отивали в офшорни зони в офшорни сметки. Ние сме намерили оригиналите на документите и за нас това е ценното. За вас интересното ще е злато, скъпоценности (...), но обемът е потресаващ. Тези неща са парите на работниците от тези предприятия – те са трансформирани в тези предмети, които ще видите на снимките на сайта на МВР. Тези документи са за собствеността на офшорни дружества (...) и доказват, че те [г-н и г-жа Баневи] са собственици на определени офшорни дружества. А вече движението по сметките на тези офшорни дружества предстои да бъде проследявано. Но има доказателства, че това се е случвало, включително че „Полимери“ (...). Парите от „Полимери“, единият начин на източване, който описа колежката Д., е че вместо да постъпват в „Полимери“ пари, които са резултат от търговска дейност на „Полимери“, постъпват в офшорни сметки. (...)“¹

21. Статията от 28 октомври 2018 г. е илюстрирана и със снимки, направени от полицията при претърсване на дома на жалбоподателите в София и предоставени от пресслужбата на МВР. На тях се вижда богато

¹ Преводът на цитатите е съобразен с приложените към делото записи на изказвания (б.пр.).

декорирания интериор на къщата, много бижута и дрешник, пълен с модни артикули (дрехи, обувки, чанти).

22. На 6 декември 2018 г. множество национални медии посвещават репортажи на пристигането на жалбоподателите на летище София. Някои медиите използват видео, предоставено от МВР, съдържащо кадри, заснети в къщата на жалбоподателите, показващи обзавеждането и интериорните облицовки, както и колекциите от бижута и модни аксесоари на жалбоподателката.

II. ЗАДЪРЖАНЕТО НА ЖАЛБОПОДАТЕЛИТЕ ПОД СТРАЖА, РАЗГЛЕЖДАНЕТО НА МОЛБИТЕ ИМ ЗА ОСВОБОЖДАВАНЕ И НА ИСКОВЕТЕ ИМ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ

A. Задържане под стража на двамата жалбоподатели на етапа на предварително разследване

23. На 7 декември 2018 г. жалбоподателите са изправени пред наказателния съд, специализиран по въпросите за организираната престъпност („СНС“), който решава да им наложи мярка „задържане под стража“. СНС извършва внимателен анализ на преписката и стига до заключението, че са налице достатъчно данни да се подозират жалбоподателите за всички престъпления, за които са преследвани. Той завършва своя анализ по този въпрос така:

„ (...)От съвкупната преценка на показанията на сочените свидетели и протоколите от извършените други действия по разследване, макар и по косвен път, по несъмнен и безпротиворечив начин се установява, от една страна, съпричастността на всяко едно от обвиняемите лица към възведените по-горе деяния и по участието им в престъпната група, а от друга, конкретната съпричастност на Николай Банев към инкриминираното деяние по ръководството на същата.

Безспорно обвиняемият Николай Банев, в общата дейност по осъществяване на деянията, е бил подпомаган от обв. Евгения Банева и Мария Банева (...) “²

24. СНС счита, че няма опасност от укриване с оглед на установеното местоживее на жалбоподателите, но за сметка на това съществува опасност от извършване на други престъпления и обосновава това заключение, както следва:

„ Настоящият съдебен състав намира, че въпреки липсата на предишни осъждания на обвиняемите, като се вземат предвид начинът и характерът на извършеното, както и засегнатите обществени отношения, може да се направи извод, че е налице реална опасност от извършване на нови престъпления. Същото

² Преводът на цитата е съобразен с текста на протокола от съдебното заседание, проведено от СНС по ЧНД № 4219/2018 г. (б.пр.).

се извежда от обстоятелството, че извършеното от обвиняемите лица деяние при условията на взаимодействие и усложнена престъпна дейност, съчетано с установяването на конкретна съпричастност на всяко лице във възведеното деяние, води до недвусмислен извод, че инкриминираните действия се отличават със завишена степен на обществена опасност, както на деянието така и на дейците (...)³

25. Това определение е потвърдено на 13 декември 2018 г. от апелативния наказателен съд, специализиран по въпросите за организираната престъпност („АСНС“), който счита, че съществува и опасност от укриване с оглед на ареста на жалбоподателите във Франция по силата на европейска заповед за арест, техните контакти в чужбина, седалищата на техни дружества в офшорни зони и значителните им финансови ресурси.

26. На 28 декември 2018 г. в килията на жалбоподателя в следствения арест в София е намерен укрит мобилен телефон. Апаратът е иззет и подложен на експертиза по искане на специализираната прокуратура. Експертите установяват, че телефонът е бил използван стотици пъти, между 20 и 28 декември 2018 г., за комуникация с различни познати на жалбоподателя в страната и чужбина, с жалбоподателката и с други членове на семейството му. В едно от тези съобщения майката на жалбоподателя го информира, че е разговаряла с един от свидетелите и му казала „да казва добро или нищо“. Други входящи съобщения са написани на руски език и касаят, между другото, обещания от група лица със седалище в Русия за подпомагане на процеса на получаване на убежище в тази страна за жалбоподателката и децата на двойката Баневи, възможността за записване на децата в определено училище в Русия, възможността за пряка връзка с руския президент, установяването на контакти между руски посредник и българската прокуратура за подпомагане на жалбоподателите, публикуването на статии в пресата от руски журналисти, за да се каже, че жалбоподателят е обект на политическо преследване в България, възможността за наемане на руски адвокати, които да представляват жалбоподателите пред Европейския съд по правата на човека.

27. На 1 февруари 2019 г. СНС отхвърля първото искане на жалбоподателя за освобождаване. Той заключава, че срещу него са налице обосновани подозрения, че има продължаваща опасност от извършване на по-нататъшни престъпления, включително противоправно въздействие върху свидетели и укриване на доказателства, както и че съществува опасност от бягство предвид резултатите от експертизата на телефона, намерен в килията на

³ Преводът на цитата е съобразен с текста на протокола от съдебното заседание, проведено от СНС по ЧНД № 4219/2018 г. (б.пр.).

жалбоподателя, контактите му в чужбина и значителните му финансови ресурси. Решението за СНС е потвърдено на 7 февруари 2019 г. от АСНС.

28. На 11 април 2019 г. СНС разглежда и отхвърля ново искане за освобождаване на жалбоподателя. Въз основа на документите в преписката той преценява, че има достатъчно основания да се подозира жалбоподателят в извършването на престъпленията, за които е обвинен. По този въпрос съдът се изразява така:

„Настоящият съдебен състав намира, че при преценката на доказателствата по делото, съдържащи се в 195 тома (...) и [без] да засяга въпроса за виновността на лицето, може да се направи предположение, че обвиняемият Банев е автор на престъпленията, за които е привлечен към наказателна отговорност (...) Съдът основава своите изводи [на] показанията на свидетелите: [списък на тридесет и шест свидетели]. От посочените свидетелски показания става ясен механизмът на действие на ръководената от обвиняемия Банев организирана престъпна група (...), начинът на източване на приватизираните търговски дружества „Полимери“ АД, „Елма“ АД [и] химическия завод „Панайот Волов“ (...) за лични нужди на членовете на семейство Баневи (...). Свидетелите разказват и за начина на събаряне на сгради, част от имуществата на търговските дружества и извличането на скрап от тези сгради и съоръжения и отново получаването на паричните средства от обвиняемите Баневи (...)“⁴

29. СНС счита, че опасността от бягство продължава да съществува поради тежестта на наказанията, които жалбоподателя може да понесе, значителните му финансови ресурси и съобщенията, открити благодарение на експертизата на телефона, иззет в килията му (параграф 26 по-горе). Той счита, че съществува опасност от извършване на нови престъпления, по-специално поради сериозността на фактите, вменени на жалбоподателя, и данните, събрани от експертизата на неговия телефон, което води до заключението, че той се е опитал да повлияе на свидетел.

30. Решението на СНС е потвърдено на 18 април 2019 г. от АСНС, който възприема мотивите, изложени от долната инстанция.

31. На 26 юни 2019 г. СНС разглежда ново искане за освобождаване на жалбоподателя. Адвокатът на последния поддържа, между другото, че задържането на клиента му вече е надвишило осемте месеца, разрешени от вътрешното право на тази фаза на наказателното производство. Във връзка с това той моли от съда да сезира Съда на Европейския съюз („СЕС“) с преюдициално запитване, за да се прецени дали срокът, прекаран в задържане във Франция по силата на европейска заповед за арест, следва да бъде взет предвид за целите на изчисляването на максималния срок на задържане, предвиден в българското право. СНС отхвърля това искане с мотива, че приложимото национално право е в съответствие с европейското право.

⁴ Преводът на цитата е съобразен с текста на протокола от съдебното заседание, проведено от СНС по НЧД № 1333/2019 г. (б.пр.).

32. С решение от същата дата СНС отхвърля молбата на жалбоподателя за освобождаване. Съдът установява, че множеството документи в преписката са в подкрепа на обоснованите подозрения срещу жалбоподателя. Той заявява, че опасността от бягство се е запазила заради контактите на жалбоподателя в чужбина и данните, събрани чрез експертизата на телефона, иззет в килията му. Излага, че тази експертиза е разкрила, че жалбоподателят е дал указания на близките си да оказват влияние на свидетели, което също показва наличието на опасност от извършване на нови престъпления. Накрая съдът констатира, че задържането на жалбоподателя, което е започнало на 6 декември 2018 г. и следователно е продължило 6 месеца и 20 дни, не е прекомерно с оглед сложността на случая и особеното старание, проявено от прокуратурата и органите по разследването, които са предприели множество мерки за разследване и са събрали голямо количество доказателства, съдържащи се в 264-те тома на наказателното дело.

33. Жалбоподателят оспорва решението за СНС пред АСНС, който с решение от 4 юли 2019 г. отхвърля жалбата му. АСНС счита, че няма основание да се инициира преюдициално производство пред СЕС, за да поиска тълкуване на член 26 от Рамковото решение на Съвета от 13 юни 2002 г. относно европейската заповед за арест. Той смята, че тази разпоредба е ясна и предвижда приспадане на периода, прекаран в задържане въз основа на европейска заповед за арест, само след осъждането на съответното лице, а не за изчисляване на срока на предварителното задържане. АСНС приема всички други мотиви на СНС за отхвърляне на молбата на жалбоподателя за освобождаване (параграф 32 по-горе).

34. С постановление на специализираната прокуратура от 12 юли 2019 г. жалбоподателката е освободена по медицински причини. Прокуратурата ѝ налага обикновена мярка за неотклонение, изразяваща се в задължението да не напуска местоживееенето си без разрешение (подписка).

В. Задържане под стража на жалбоподателя на съдебната фаза на наказателното производство

35. На 25 юли 2019 г. специализираната прокуратура изготвя обвинителния акт срещу жалбоподателите. Те са обвинени в участие в организирана престъпна група, различни случаи на данъчна измама и пране на пари, както и незаконно притежаване на боеприпаси, открити в дома им. В обвинителния акт като приложение са изброени 173-те свидетели, разпитани по време на разследването и посочени, за да дадат показания по време на процеса, както и 16-те експерти, които са

представили заключения и многобройните писмени и веществени доказателства, събрани от разследващите.

36. Между 9 август 2019 г. и 24 февруари 2021 г. СНС разглежда и отхвърля четиринадесет последователни искания за освобождаване на жалбоподателя. Въз основа на разнообразните и многобройни доказателства по наказателното дело съдът приема, че са налице достатъчно доказателства, за да се заключи, че срещу жалбоподателя са налице обосновани подозрения и че новите показания, направени пред него по време на разглеждането на наказателното дело по същество, не са разсеяли тези подозрения.

37. СНС приема, че арестът на жалбоподателя във Франция, значителните му финансови ресурси и резултатите от експертизата на мобилния телефон, открит през декември 2018 г. в килията му, показват, че все още съществува опасността от бягство. Освен това според него съществува опасност от извършване на нови престъпления с оглед на сериозността на фактите, изтъкнати срещу жалбоподателя, и на опита за въздействие върху свидетел, чието съществуване е доказано от експертизата на мобилния телефон.

38. Според СНС продължителността на задържането на жалбоподателя не е прекомерна с оглед на сложността на делото, големия обем събрани доказателства и липсата на съществени забавяния в наказателното производство.

39. СНС също така разглежда аргументите, свързани със здравословното състояние на жалбоподателя. Въз основа на събраните медицински доказателства той стига до заключението, че медицинските проблеми на жалбоподателя не са несъвместими с продължаващото му задържане, тъй като той може да получи подходящо медицинско лечение в затворническата болница или, ако е необходимо, да бъде прехвърлен във външна болница под надзора на затворническата администрация, за да получи специфично лечение.

40. Между 23 август 2019 г. и 7 октомври 2020 г. АСНС разглежда и отхвърля единадесет жалби срещу определения на СНС, като в основни линии възприема мотивите, изложени от последния (параграфи 36-39 по-горе).

41. Други две жалби на жалбоподателя са отхвърлени от АСНС на 2 декември 2020 г. и 7 януари 2021 г. В тези две определения АСНС стига до заключението, че документите в преписката позволяват да се приеме продължаващо наличие на обосновани подозрения срещу жалбоподателя.

42. В определението си от 2 декември 2020 г. АСНС приема, че опасността от бягство е намаляла с оглед на продължителността на задържането и затрудненията за пътуване, свързани с пандемията от COVID-19. Той обаче констатира, че опасността от извършване на нови закононарушения продължава да съществува поради сериозността на

фактите, изтъкнати срещу жалбоподателя, и опасността от въздействие върху свидетели, което е доказано от експертизата на мобилния телефон, намерен в килията на жалбоподателя. Съдът посочва, че евентуалното поставяне на жалбоподателя под домашен арест би могло да елиминира само риска от бягства, но не и риска от въздействие върху свидетели.

43. В определението си от 7 януари 2021 г. АСНС се позовава единствено на наличието на опасност от нови нарушения, което обосновава със сериозността на фактите, вменени на жалбоподателя и с опасността от въздействие върху свидетели.

44. С определение от 19 май 2021 г. СНС решава да постави жалбоподателя под домашен арест. По-специално, съдът установява, че жалбоподателят е бил хоспитализиран, че наскоро е претърпял две операции и че се възстановява. Съдът заключава, че въпреки че все още съществува опасност от бягство и риск от извършване на нови престъпления, по-специално поради сериозността на вменените деяния, здравословното състояние на жалбоподателя оправдава прехвърлянето му в дома му с използването на електронна гривна. Това определение не е оспорено от специализираната прокуратура и влиза в сила от същия ден.

45. Според последната информация, предоставена на вниманието на Съда, към 31 август 2021 г. жалбоподателят все още е под домашен арест, а наказателното производство срещу него и съпругата му все още е висящо пред първоинстанционния съд.

С. Компенсаторният иск, предявен от жалбоподателите

46. На 22 юли 2020 г. двамата жалбоподатели подават иск за обезщетение срещу прокуратурата пред Софийски градски съд на основание член 2, алинея 1, точки 1 и 2 и член 2в от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди. Те претендират 11 761 111,11 български лева (приблизително 6 013 360 евро) за вреди, които били претърпели в резултат на предполагаеми нарушения на правата им по член 5, §§ 1, 2, 3 и 4 от Конвенцията и предполагаемото нарушение на правото на Европейския съюз. Те оспорват, между другото, законосъобразността на ареста и задържането им под стража, продължителността на задържането, многократните отхвърляния от съдилищата на техните искания за освобождаване и невземането под внимание от съдилищата в определенията им на периода на задържане на жалбоподателите във Франция по силата на европейска заповед за арест.

47. Към 18 декември 2020 г. производството все още е висящо пред първоинстанционния съд и се очаква първо заседание. Страните не са

предоставили на Съда никаква информация за развитието на това производство.

III. ИЗПОЛЗВАНЕ НА КАМЕРА ОТ НАДЗИРАТЕЛИ В ЗАТВОРА

48. Със заповед от 15 март 2019 г. началникът на Областната дирекция „Изпълнение на наказанията“ в София разпорежда на служителите от надзорния състав в столичния следствен арест да използват лична видеокамера всеки път, когато посещават килията на жалбоподателя.

49. Въпросното наблюдение е въведено на 21 март 2019 г. и продължава до 2 август 2019 г.

50. Правителството предоставя 897 видеозаписа, направени през този период. Клиповете обикновено продължават от 30 секунди до 3 минути и по-голямата част от тях показват отварянето и затварянето на вратата на килията на жалбоподателя, както и кратките взаимодействия на жалбоподателя и неговите съкилийници с надзирателите по повод доставянето на трите дневни хранения и поръчките, направени в бюфета, или по повод излизането на жалбоподателя от килията, за да се срещне с посетители, за да се разходи на открито или за душ. Надзирателите обикновено стоят извън килията, с изключение на няколко клипа, при които са снимали претърсването или почистването ѝ.

51. На 13 май 2019 г. пред Административен съд – София жалбоподателят оспорва мярката за наблюдение, наложена от началника на Областната дирекция „Изпълнение на наказанията“. С решение от 11 юли 2019 г. Съдът отхвърля жалбата му. Той установява, че спорната мярка е била взета на основание член 44, алинея 1 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, че жалбоподателят е бил информиран писмено за възможното използване на видеонаблюдение към момента на задържането му и че тази мярка е била пропорционална на целта, която е преследвала, а именно предотвратяване на престъпления и нарушаване на дисциплината в следствения арест.

52. Решението на Административния съд не е оспорено от жалбоподателя и става окончателно на 6 август 2019 г.

ОТНОСИМА ПРАВНА РАМКА И СЪДЕБНА ПРАКТИКА

I. ОТНОСИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Задържане под стража

53. Относителните разпоредби на Наказателнопроцесуалния кодекс („НПК“) относно задържането под стража, поставянето под домашен арест и разглеждането на молбите за освобождаване на задържаните, са обобщени в решенията *Димо Димов и други срещу България* (№ 30044/10, §§ 31, 32 и 34, 7 юли 2020 г.) и *Гуцанови срещу България* (№ 34529/10, § 64, ЕСПЧ 2013 г.).

54. Съгласно член 63, алинея 4 от НПК, задържането под стража в рамките на досъдебното производство не може да продължи повече от осем месеца, ако обвиняемият е привлечен към наказателна отговорност за тежко престъпление, извършено умишлено. При изтичане на този срок прокурорът е длъжен незабавно да освободи обвиняемия (алинея 5 от същия член).

55. Съгласно трайната съдебна практика на Върховния касационен съд, срокът на задържане в чужбина в очакване на екстрадиция към България не се взема предвид при изчисляването на максималния срок, предвиден от НПК, за задържане под стража на стадия на досъдебното производство (параграф 54 по-горе). Този срок на задържане обаче се приспада от наказанието лишаване от свобода, наложено в края на наказателния процес (*Тълкувателно решение № 1 от 25.06.2002 г. на ВКС по н. д. № 1/2002 г.*).

56. Съгласно член 60 от Закона за екстрадицията и европейската заповед за арест срокът на задържане в чужбина по издадена от българските власти европейска заповед за арест се приспада от наложената на съответното лице в края на наказателния процес присъда лишаване от свобода.

B. Видеонаблюдение в местата за лишаване от свобода

57. Съгласно член 44, алинея 1 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража местата за лишаване от свобода са оборудвани с технически средства за наблюдение с цел предотвратяване на бягство, други престъпления и нарушения. Съгласно алинея 2 от същия член задържаните се предупреждават за възможното използване на аудио-визуални средства за наблюдение.

С. Отговорност на държавата за задържания и нарушения на правото на Европейския съюз

58. Разпоредбите на член 2, алинея 1, точки 1 и 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди позволяват да се ангажира отговорността на държавата в случай на задържане в противоречие с член 5, §§ 1, 3 и 4 от Конвенцията. Техният текст, включително измененията, направени през 2012 г., и извадки от практиката на националните съдилища по прилагането им са изложени в решението *Тони Костадинов срещу България* (№ 37124/10, §§ 48-50, 27 януари 2015 г.) и в решенията *Колев срещу България* (№ 69591/14, §§ 12-20, 30 май 2017 г.) и *Цонев в. България* ((РД⁵), № 9662/13, §§ 29-41, 30 май 2017 г.).

59. Малко на брой са известните примери за прилагането на тези разпоредби в случаите, свързани с отговорността на съдилищата с оглед обезщетяване на нарушения на член 5 от Конвенцията. Съдът е запознат с решенията, обобщени по-долу.

60. С решение от 25 ноември 2015 г. Бургаският районен съд намира, че разглежданото от него задържане не отговаря на изискванията на член 5, § 1 от Конвенцията и осъжда Бургаската прокуратура и Върховния административен съд („ВАС“) да обезщетят заинтересуваното лице (*Решение № 1861 от 25.11.2015 г. по гр. д. № 5349/2014 г., РС Бургас*). Решенията *Колев* и *Цонев*, цитирани по-горе, съдържат позоваване на това национално решение. В тях Съдът отбелязва, че то е потвърдено на въззив от Бургаския окръжен съд, чието решение е висящо по същество пред Върховния касационен съд (*Колев*, § 20 и *Цонев*, § 40, цитирани по-горе решения). Според информацията, събрана от Секретариата на Съда, производството по въпросното дело е приключило на 15 декември 2017 г. с окончателно решение на Върховния касационен съд, с което се отменя решението на окръжния съд в частта, свързана с отговорност на ВАС. Касационната инстанция постановява, че ако жалбоподателят е претърпял вреди в резултат на нарушение на член 5, § 4 и има право на обезщетение, той може да поиска обезщетение само от полицейските органи, които действително са причинили вредата. Действително, тя посочва, че ВАС не може да бъде държан отговорен за посоченото нарушение с мотива, че той е упражнявал съдебен контрол върху заповедта за задържане и че мотивите за решението му не сочат нарушение на член 5, § 1 от Конвенцията. Върховният касационен съд отбелязва, че този окончателен акт не може да бъде предмет на контрол въз основа на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди. Той подчертава, че новото средство за правна защита, предвидено в член 2

⁵ Решение по допустимост.

от Закона през 2012 г., дори и ако то доведе до констатиране на нарушение на член 5 и до присъждане на обезщетение, не може да има за последица поставянето под съмнение на правилността на едно окончателно съдебно решение. Съдът добавя, че не може да се установи причинна връзка между разглеждания съдебен акт и установеното нарушение. Той уточнява в частност, че установените вреди не са резултат от акта по ВАС, постановен една година след края на задържането, а от нарушенията, извършени по време на задържането. Той посочва, че жалбоподателят може да иска обезщетение от органите на полицията (*Решение № 176 от 15.12.2017 г. по гр. д. № 4624/2016 г., ВКС, III г. о.*).

61. С решение от 7 август 2020 г. Районен съд – Провадия признава наличието на вреди, произтичащи от нарушения на член 5, §§ 1 и 2 от Конвенцията, извършени в контекста на полицейско задържане и за които държавата трябва да заплати обезщетение. Последното обаче не се дължи от ВАС и съдът пояснява, че заинтересованото лице може да се обърне към полицейските органи. (*Решение № 202 от 07.08.2020 г. по гр. д. № 269/2020 г., РС – Провадия*). Развитието на това производство не е известно.

62. В контекста на настоящото дело жалбоподателят уведомява Съда за постановено на 4 февруари 2021 г. от Софийски градски съд решение (*Решение на СГС от 04.02.2021 г. по гр. д. № 5981/2019 г.*), с което последният е отхвърлил иск за обезщетение на основание член 2, алинея 1, точка 2 от този закон, в рамките на който е твърдяно нарушение на член 5, §§ 3 и 4 от Конвенцията. Националният съд посочва, по-конкретно, че ищецът оспорва отхвърлянията от наказателните съдилища на исканията му за освобождаване. Той обаче се обявява за некомпетентен да проверява правилността на определенията, постановени от наказателен съд в наказателното производство, с мотива, че българското законодателство не предвижда такава възможност. Това решение е подлежало на обжалване, а развитието на производството не е известно.

63. Впрочем, никое друго окончателно съдебно решение не пояснява подхода, следван от гражданските съдилища по отношение на евентуални иски, основани на член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, по отношение на твърдения за нарушение на член 5, §§ 3 и 4 от Конвенцията, когато тези иски са заведени преди края на наказателното производство, водено срещу задържано лице, без незаконосъобразността на задържането му да е предварително призната.

64. Член 2в от същия закон позволява на правните субекти да предявят иск пред компетентния съд за обезщетение на вредите, претърпени в резултат на нарушение на правото на ЕС, извършено от българските административни или съдебни власти.

D. Гражданска отговорност на възложителя за извършеното от негови служители

65. В българското право Законът за задълженията и договорите от 1951 г. е основният източник на облигационното право, който е един от клоновете на частното право. Членове 45-54 от този закон уреждат случаите и основните изисквания за ангажиране на деликтната гражданската отговорност. Член 49 от този закон е гласи следното:

Член 49

„Този, който е възложил на друго лице някаква работа, отговаря за вредите, причинени от него при или по повод изпълнението на тази работа.“

E. Друго относимо законодателство

66. Съгласно член 132, алинея 1 от Конституцията съдиите и прокурорите не носят наказателна и гражданска отговорност за техните служебни действия и за постановените от тях актове, освен ако извършеното е умишлено престъпление от общ характер.

67. Съгласно член 281, алинея 4 от НПК показанията на свидетелите, събрани по време на досъдебното производство, могат да се прочетат по време на процеса, ако съдът установи съществени противоречия между първоначалните показания и показанията, дадени от свидетеля по време на съдебното следствие, или ако свидетелят откаже да даде показания по време на съдебното следствие или заяви, че не си спомня нищо.

68. Такива показания могат да се използват като доказателства, но присъдата не може да се основава единствено на тях (алинея 8 на същия член).

II. ОТНОСИМО ЕВРОПЕЙСКО ПРАВО И ПРАКТИКА

69. Относимите разпоредби на Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 г. относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите-членки (наричано по-долу „Рамково решение 2002/584“) гласят, както следва :

Член 1

Определение на понятието европейска заповед за арест и задължение за изпълнението ѝ

1. Европейската заповед за арест е съдебно решение, което е издадено от държава-членка, с оглед задържане и предаване на друга държава-членка на издирвано лице, с цел наказателно преследване или изпълнение на присъда за лишаване от свобода или на мярка, изискваща задържане.

РЕШЕНИЕ по делото БАНЕВИ срещу БЪЛГАРИЯ

2. Държавите-членки следва да изпълнят всяка европейска заповед за арест въз основа на принципите на взаимното признаване и в съответствие с разпоредбите на настоящото рамково решение.

3. Рамковото решение няма действие по отношение на изменение на задължението за спазване на основните права и основните правни принципи, залегнали в член 6 от Договора за Европейския съюз.

Член 12

Задържане на лицето

Когато лицето е задържано въз основа на европейска заповед за арест, изпълняващият съдебен орган следва да вземе решение дали то да остане задържано съгласно правото на изпълняващата държава - членка. Лицето може да бъде освободено временно по всяко време в съответствие с националното право на изпълняващата държава-членка, при условие че неин компетентен орган вземе мерки, необходими за предотвратяване укриването му.

Член 26

Приспадане на срока на задържане в изпълняващата държавата-членка

1. Издаващата държава-членка трябва да приспадне срока на задържането въз основа на европейската заповед за арест от целия срок на задържане, който следва да бъде изтърпан в тази страна в резултат от постановяване на присъда за лишаване от свобода или мярка, изискваща задържане.

70. В решението си от 28 юли 2016 г. по дело C-294/16 PPU, JZ срещу Prokuratura Rejonowa Óódw. - Óródmieście, EU:C:2016:610 (параграфи 42 и 43) Съдът на Европейския съюз отбеляза следното по отношение на целта, преследвана в член 26, параграф 1 от Рамково решение 2002/584:

„42. На трето място, що се отнася до целта, преследвана с член 26, параграф 1 от Рамково решение 2002/584, както по същество посочва генералният адвокат в параграф 60 от заключението си, трябва да се отбележи, че с предвиденото в този член задължение за приспадане на срока на задържане в резултат на изпълнението на европейската заповед за арест от общия срок на лишаване от свобода, който съответното лице трябва да изтърпи в издаващата държава-членка, се цели конкретизиране на общата цел за спазване на основните права, така както е посочена в съображение 12 от Рамково решение 2002/584 и припомнена в член 1, параграф 3 от него, като се защити залегналото в член 6 от Хартата право на свобода на съответното лице и полезното действие на принципа на пропорционалност при прилагането на наказанията по смисъла на член 49, параграф 3 от Хартата.

43. Всъщност, изисквайки отчитането на всеки срок, през който осъденото лице е било задържано в изпълняващата държава членка, член 26, параграф 1 от Рамково решение 2002/584 гарантира, че това лице в крайна сметка няма да бъде задържано за срок с обща продължителност — както в изпълняващата, така и в издаващата държава членка — надхвърляща срока на наказанието лишаване от свобода, на което лицето е било осъдено в издаващата държава членка.“

ОТ ПРАВНА СТРАНА

III. ПО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

71. Жалбоподателят твърди, че продължилото му след 26 юни 2019 г. задържане е превишило максималния срок, разрешен от българското право, тълкуван в светлината на европейското право, и че поради това то не е извършено „по реда, предвиден от закона“. Той счита също, че продължителността на задържането му е прекомерна, че разглеждането на исканията му за освобождаване от българските съдилища е неефективно и че не е имал никаква възможност съгласно вътрешното право да получи обезщетение за претърпените вреди в това отношение. Той се позовава на член 5, §§ 1, 3, 4 и 5 от Конвенцията, чиито съответни части гласят, както следва:

„1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвиден от закона:

(...)

с) законосъобразен арест или лишаване от свобода, с цел да се осигури явяване пред компетентния съгласно закона орган, по обосновано подозрение за извършено престъпление, или когато задържането обосновано може да се смята за необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление или да се укрие, след като е извършило престъпление;

(...)

3. Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на параграф 1 с) на този член трябва своевременно да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, и има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.

4. Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен (...) да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.

5. Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, има право на обезщетение.“

А. По допустимостта

1. Доводи на страните

72. Правителството се позовава на неизчерпване на вътрешноправните средства за защита по отношение на оплакванията по член 5, §§ 1, 3 и 4. Посочва, че член 2, алинея 1, точки 1 и 2 и член 2в от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди позволяват на физическите лица да търсят от държавата отговорност за задържане в противоречие с тези разпоредби на Конвенцията и за нарушение на правото на Европейския съюз (параграфи 58-64 по-горе). То отбелязва, че на 22 юли 2020 г. жалбоподателят е подал такъв иск пред Софийския градски съд и че това производство все още е висящо на първа инстанция (параграфи 46 и 47 по-горе). Поради това то призовава Съда да отхвърли жалбата по член 5, § 5 било като преждевременна, било като явно неоснователна.

73. Жалбоподателят оспорва тезата на правителството, като по същество твърди, че посочените разпоредби на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, не му позволяват да ангажира отговорността държавата преди края на наказателното производство срещу него. Освен това би било нереалистично да се очаква, че граждански съд ще постави под съмнение правилността на многобройните отхвърляния на исканията му за освобождаване, които наказателните съдилища са произнесли в рамките на наказателния процес срещу него. Поради това той приканва Съда да обяви за допустими всичките му оплаквания по член 5 от Конвенцията.

2. Преценката на Съда

а) По допустимостта на оплакването по член 5, § 1 и свързаното с него оплакване по член 5, § 5 от Конвенцията

74. От гледна точка на член 5, § 1, буква с) от Конвенцията, жалбоподателят оспорва законността на задържането си след 26 юни 2019 г. Той твърди, че на тази дата е изтекъл максимално позволеният законов срок от 8 месеца на предварителното му задържане в рамките на досъдебното производство срещу него и че той е трябвало да бъде освободен. Отказвайки обаче да вземат предвид периода на задържане във Франция в изпълнение на европейската заповед за арест, издадена от българските власти, съдилищата са счели, че този срок не е бил превишен. По този начин продължаването на неговото задържане след 26 юни 2019 г. е било в противоречие с член 63, алинеи 4 и 5 от НПК и член 26, § 1 от Рамково решение 2002/584 (параграфи 54 и 69 по-горе).

75. Съдът отбелязва, че по отношение на това оплакване, правителството се позовава на неизчерпване на вътрешноправните средства за защита (параграф 72 по-горе). Той обаче не счита за

необходимо да разглежда този въпрос, тъй като във всеки случай оплакването изглежда явно неоснователно поради причините, изложени по-долу.

76. Съдът припомня от самото начало, че всяко лишаване от свобода трябва не само да попада в обхвата на едно от изключенията, предвидени в член 5, § 1, алинеи а) до f), но и да бъде „законосъобразно“. По отношение на „законосъобразността“ на задържането, включително спазването на „реда, предвиден от закона“, Конвенцията основно препраща към националното право и въвежда задължението за спазване както на материалните, така и на процесуалните му норми (*Ilseher срещу Германия* [ГК (Голяма камера, б.пр.)], № 10211/12 и 27505/14, § 135, 4 декември 2018 г., *S., V. и A. срещу Дания* [ГК], № 35553/12 и 2, § 74, 22 октомври 2018 г.). Отговорността за тълкуването и прилагането на вътрешното право се пада на първо място на националните власти, особено на съдилищата. Въпреки това, тъй като съгласно член 5, § 1 неспазването на вътрешното право води до нарушение на Конвенцията, Съдът може и трябва да провери дали вътрешното право е било спазено (*Mooren срещу Германия* [ГК], № 11364/03, § 73, 9 юли 2009 г.). По-специално, що се отнася до лишаването от свобода, от съществено значение е вътрешното право ясно да определя условията на задържане и начинът на прилагане на закона да е предвидим (*Creangă срещу Румъния* [ГК], № 29226/03, § 101, 23 февруари 2012 г.).

77. Въпросът за законосъобразността на задържането на жалбоподателя след 26 юни 2019 г. е повдигнат от него пред българските съдилища във връзка с молбите му за освобождаване. В решенията си СНС и АСНС приемат, че отправната точка за изчисляване на максималния законов срок, предвиден от вътрешното право, е датата на задържане на жалбоподателя в България – на 6 декември 2018 г., а не датата на ареста му във Франция по европейска заповед за арест, а именно на 26 октомври 2018 г. Следователно те считат, че максималният срок на задържане не е бил превишен и че член 26, § 1 от Рамково решение 2002/584 действително е бил спазен (параграфи 31-33 по-горе).

78. Съдът констатира, че решението, прието от съдилищата по настоящото дело, е в съответствие с тълкуването на относимото национално законодателство от Върховния касационен съд. Съгласно трайната съдебна практика на последния срокът на задържане в чужбина в очакване на екстрадиция в България не се взема предвид при изчисляването на максималния срок, предвиден от НПК, за задържане под стража на етапа на досъдебното производство, а трябва да се приспадне от наказанието лишаване от свобода, наложено в края на наказателния процес (параграфи 55 по-горе).

79. Що се отнася до спазването на член 26, § 1 от Рамково решение 2002/584, което попада в рамките на правото на Европейския съюз,

Съдът припомня, че съгласно членове 19 и 32, § 1 от Конвенцията той не е компетентен да прилага правото на Европейския съюз или да разглежда предполагаеми негови нарушения, освен ако и доколкото тези нарушения може да са нарушили правата и свободите, защитени от Конвенцията. В по-общ план, задача на първо място на националните власти, особено на съдилищата, е да тълкуват и прилагат националното право, ако е необходимо в съответствие с правото на ЕС, като ролята на Съда се ограничава до определяне дали последиците от техните решения са съвместими с Конвенцията (*Jeunesse срещу Нидерландия* [ГК], № 12738/10, § 110, 3 октомври 2014 г.).

80. Съдът приема, че тълкуването на националното законодателство, включително общностното право на Европейския съюз от българските съдилища по настоящото дело, състоящо се в отчитане на периода на задържане на жалбоподателя във Франция само за целите на изчисляването на евентуалната присъда, която би била изтърпяна след негово окончателно осъждане, не изглежда произволно или явно неоснователно. В това отношение Съдът отбелязва, че в своята съдебна практика СЕС е приел, между другото, че член 26, § 1 от Рамково решение 2002/584 (параграф 69 по-горе) гарантира на засегнатото лице, че няма да търпи задържане, чиято обща продължителност надвишава срока на наказанието лишаване от свобода, на което е осъдено (параграф края на 70, по-горе).

81. С светлината на тези съображения Съдът счита, че продължаването на задържането на жалбоподателя след 26 юни 2019 г. не изглежда „незаконосъобразно“ в светлината на член 5, § 1 от Конвенцията. От това следва, че това твърдение е явно неоснователно и трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35, §§ 3, буква а) и 4 от Конвенцията.

82. Съдът отбелязва също, тази констатация води до недопустимост поради явна неоснователност и на свързаното оплакване по член 5, § 5. Поради това той го обявява за недопустимо съгласно член 35, §§ 3, буква а) и член 4 от Конвенцията.

б) По допустимост на другите оплаквания, основани на член 5, §§ 3, 4 и 5 от Конвенцията

83. Що се отнася до допустимостта на другите оплаквания по член 5, §§ 3, 4 и 5 от Конвенцията, Съдът ще разглежда първо възражението за неизчерпване, повдигнато от правителството, по-специално в частта му относно иска за обезщетение на основание член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (вж. с препратките параграф 58 по-горе).

84. Общите принципи относно изчерпването на вътрешноправните средства за защита бяха припомнени от Голямата камера в решението ѝ

Вучкович (Vičković) и други срещу Сърбия ((предварително възражение) [ГК], №№ 17153/11 и 29, §§ 69 -77, 25 март 2014 г.).

85. Съдът припомня, че в скорошни дела вече е имал възможност да разгледа адекватността на предложеното от правителството средство за правна защита. По-специално, той е установил, че предвид компенсаторния му характер, това средство за правна защита по принцип може да осигури подходящо поправяне на твърдени нарушения на член 5 само в случаите, когато спорното положение, което е несъвместимо с член 5 от Конвенцията, вече е приключило (*Колев срещу България* (РД), № 69591/14, §§ 32-42, 30 май 2017 г.; *Цонев срещу България* (РД), № 9662/13, §§ 52 -70, 30 май 2017 г.; и *Стефанов срещу България* (РД), № 51127/18, §§ 68-69, 8 септември 2020 г.).

86. Във връзка с това Съдът отбелязва, че жалбоподателят е задържан от българските власти на 6 декември 2018 г. (параграф 17 по-горе), че е подал жалбата си на 26 април 2019 г. и че според последната информация, с която разполага, от 31 август 2021 г., той все още е бил в положение на продължаващо лишаване от свобода по смисъла на член 5, § 1, буква с) от Конвенцията (вж. параграф 45 по-горе във връзка с *Манчини (Mançini) срещу Италия*, № 44955/98, § 17, ЕСПЧ 2001- IX, *Николова срещу България (№ 2)*, № 40896/98, § 60, 30 септември 2004 г. и *Гуцанови*, посочено по-горе, § 163). Посочените обстоятелства са достатъчни, за да може Съдът да констатира, че в конкретния случай предвиденото в член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди средство за правна защита, не е представлявало за жалбоподателят адекватно средство за правна защита, което той е трябвало да упражни преди подаването на жалбата си си. По тази причина, започнатото от него производство за обезщетение пред Софийски градски съд (параграфи 46 и 47 по-горе) не засяга допустимостта на оплакванията му по член 5, §§ 3, 4 и 5 от Конвенцията.

87. Поради това Съдът следва да отхвърли повдигнатото от правителството възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

88. Като отбелязва, че оплакванията по член 5, §§ 3, 4 и 5 от Конвенцията не са явно неоснователни или недопустими на друго основание, посочено в член 35 от Конвенцията, Съдът ги обявява за допустими.

В. По съществото

1. По твърдяното нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията

а) Доводи на страните

89. Жалбоподателят се оплаква от продължителността на предварителното си задържане, за която твърди, че е била прекомерна. Той твърди, че съдилищата не са успели да установят правдоподобни основания да бъде заподозрян за престъпленията, в които е обвинен. В допълнение, те не били изложили други относими и достатъчни основания, за да оправдаят продължаващото му задържане за такъв дълъг период.

90. Правителството оспорва довода на жалбоподателя. То изтъква, че са налице основателни причини той да бъде заподозрян в престъпленията, в които е обвинен, и че съдилищата са мотивирали достатъчно ясно заключенията си в това отношение. Те също така били обосנוвали с други относими и достатъчни мотиви продължаването на срока на задържането под стража, като били наблегнали по-специално на съществуващата опасност от бягство и извършване на други престъпления. Не на последно място националните власти били упражнили особено старание при провеждането на наказателното производство срещу жалбоподателя – те не били причинили никакви значителни забавяния, и то при положение, че наказателното дело било сложно поради големия обем събрани доказателства и големия брой свидетели и експерти, които трябвало да бъдат разпитани.

б) Преценката на Съда

i. Общи принципи

91. Съдът припомня, че периодът, който трябва да се вземе предвид съгласно член 5, § 3 от Конвенцията, започва от момента, когато лицето е арестувано или лишено от свобода, и приключва, когато бъде освободено и/или когато има произнасяне по обвиненията срещу него, дори само от първоинстанционен съд (вж. *Селахатин Демирташ (Selahattin Demirtaş) срещу Турция* (№ 2) [ГК], № 14305/17, § 290, 22 декември 2020 г.).

92. Дали е разумна продължителността на задържането под стража не подлежи на абстрактна оценка. Легитимността на продължаващото задържане на обвиняем трябва да се преценява във всеки случай въз основа на фактите и особеностите на делото. Продължаването на лишаването от свобода е оправдано в даден случай само ако има конкретни индикации за действителна нужда от това в обществен интерес, която, независимо от презумпцията за невинност, взема превес над правилото за зачитане на личната свобода, предвидено в член 5 от

Конвенцията (наред с много други, *Кудла (Kudla) срещу Полша* [ГК], № 30210/96, §§ 110 и следващи, ЕСПЧ 2000- XI и *Идалов (Idalov) срещу Русия* [ГК], № 5826/03, § 139, 22 май 2012 г.).

93. Съгласно установената съдебна практика на Съда презумпцията винаги е в полза на освобождаването. Както посочва Съдът в дело *Ньоймайстер (Neumeister) срещу Австрия* (27 юни 1968 г., стр. 37, § 4, Серия А № 8), втората част на член 5, § 3 – освобождаване по време на производство – не предлага на съдебните органи възможност за избор между съдебен процес в разумен срок и временно освобождаване в очакване на съдебен процес. До осъждането му обвиняемият трябва да се счита за невинен и анализираната разпоредба по същество има за цел да наложи временно освобождаване, веднага щом продължаването на задържането престане да бъде разумно (вж. *Биков (Bukov) срещу Русия* [ГК], № 4378/02, § 61, 10 март 2009 г. и *Бузаджи (Buzadji) срещу Република Молдова* [ГК], № 23755/07, § 89, 5 юли 2016 г.).

94. Наличието на обосновано предположение, че задържаното лице е извършило престъпление, е условие *sine qua non* за законосъобразност на продължаващото му задържане. Независимо от това, когато националните съдебни органи преценяват за пръв път, „своевременно“ след ареста, дали арестуваното лице следва да бъде задържано под стража, наличието на такова обосновано предположение вече не е достатъчно и органите трябва да изложат и други относими и достатъчни мотиви, за да обосноват задържането, като например риск от бягство, риск от натиск върху свидетели или подправка на доказателства, риск от тайно съглашение, риск от рецидив, риск от нарушаване на обществения ред или произтичащата от това необходимост да се защити лицето, обект на мярката за неотклонение (*Бузаджи (Buzadji)*, цитирано по-горе, §§ 87-88 и 101-102, както и цитираните в тях дела). Наличието на тези рискове трябва да бъде надлежно установено и мотивите на властите в това отношение не следва да бъдат абстрактни, общи или стереотипни (*Мерабишвили (Merabishvili) срещу Грузия* [ГК], № 72508/13, § 222, 28 ноември 2017 г. и цитираните там случаи).

95. Рискът от бягство не може да се преценява единствено въз основа на тежестта на предвиденото наказание; той трябва да бъде анализиран въз основа на набор от допълнителни данни, включително характера на заинтересованото лице, неговия морал, ресурси, връзките му с държавата, която го разследва, както и международните му контакти. Освен това от последното изречение на член 5, § 3 от Конвенцията следва, че когато задържането вече е мотивирано само от страх, че обвиняемият може да се отклони чрез бягство от явяването си пред решаващия съд, трябва да бъде постановено временното му освобождаване, ако е възможно да се получат гаранции за такова явяване (*нак там*, § 223 и цитираните в него дела).

96. По същия начин рискът от натиск върху свидетелите не може да произтича единствено от възможността за налагане на тежко наказание, а трябва да бъде обвързан с конкретни факти (*нак там*, § 224 и цитираните в него дела).

97. На първо място на националните съдебни власти се пада да бдят за това в даден случай задържането под стража на обвиняемия да не надвишава разумния срок. За тази цел те трябва, като държат надлежно сметка за принципа на презумпцията за невиновност, да разгледат всички обстоятелства в подкрепа и срещу наличието на необходимост от дерогация от правилото, предвидено в член 5, в обществен интерес, както и да опишат това в своите решения относно исканията за освобождаване (*Бузаджи (Buzadji)*, посочено по-горе, § 91 и *Идалов (Idalov)*, посочено по-горе, § 141).

98. По същество, Съдът трябва да определи дали е налице нарушение на член 5, § 3 от Конвенцията въз основа на мотивите, изложени в решенията, постановени от националните съдебни власти относно задържането на жалбоподателя под стража, както и въз основа на доводите, изтъкнати от жалбоподателя в молбите му за освобождаване или в другите използвани от него средства за защита, (*Мерабишвили (Merabishvili)*, посочено по-горе, § 225 и посочените в него дела).

99. Ако въпросните мотиви се окажат „относими“ и „достатъчни“, Съдът трябва също така да провери дали компетентните национални власти са положили „особено старание“ при провеждането на производството (*S., V. и A. срещу Дания* [ГК], № 35553/12 и 2 други, § 77, 22 октомври 2018 г. и *Идалов*, цитирано по-горе, § 140).

100. Властите трябва да докажат по убедителен начин, че периодът на задържане, колкото и кратък да е бил той, е бил оправдан (*Чичков срещу България*, № 38822/97, § 66, ЕСПЧ 2003-I). При вземане на решение дали дадено лице да бъде освободено или задържано, те трябва да проверят дали няма други средства за осигуряване на неговото явяване на съдебния процес (*Идалов (Idalov)*, цитирано по-горе, § 140). Трябва предварителното задържане да е необходимо (*S., V. и A. срещу Дания*, цитирано по-горе, § 77).

101. Освен това Съдът припомня, че съгласно практиката му домашният арест, прилаган в България, се счита, с оглед на степента на неговата интензивност, за лишаване от свобода по смисъла на член 5 от Конвенцията (*Николова (№ 2)*, цитирано по-горе, § 60 и *Гуцанови*, цитирано по-горе, § 163) и че трябва да отговаря на същите критерии като предварителното задържане, за да се счита за оправдан (*Бузаджи (Buzadji)*, цитирано по-горе, §§ 104, 113 и 114).

ii. Прилагане на тези принципи в разглеждания случай

102. Като се обръща към фактите по делото, Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил задържан от българските власти най-късно на 6

декември 2018 г. и на следващия ден му е наложена мярка „задържане под стража“ (параграфи 17 и 23 по-горе). На 19 май 2021 г. той е поставен под домашен арест (параграф 44 по-горе). Към датата на последната информация, получена от Съда, т.е. 31 август 2021 г., последната мярка за неотклонение все още се прилага спрямо жалбоподателя (параграф 45 по-горе). Към тази дата задържането му по смисъла на член 5, § 1 с) от Конвенцията вече е продължавало почти 2 години и 9 месеца.

103. Съдът държи да подчертае от самото начало, че тази продължителност на задържането е повод за безпокойство. Тъй като презумпцията винаги е в полза на освобождаването, в тежест на българските власти е да изтъкнат особено убедителни аргументи за задържането на жалбоподателя за такъв дълъг период от време (вж. *mutatis mutandis*, *Царенко (Tsarenko) срещу Русия*, № 5235/09, § 68, 3 март 2011 г.; *Qing срещу Португалия*, № 69861/11, § 60, 5 ноември 2015 г.; и *Štvrtecký срещу Словакия*, № 55844/12, § 57, 5 юни 2018 г.).

104. Съдът отбелязва, че жалбоподателят оспорва на първо място наличието на обосновано предположение, че е извършил престъпленията, в които е обвинен (параграф 89 по-горе). В това отношение Съдът припомня, че съгласно установената му практика понятието за „обосновано предположение“, че дадено лице е извършило престъпление, предполага наличието на факти или сведения, които могат да убедят обективния наблюдател, че това лице може да е извършило деянието. Какво е "обосновано" зависи от всички обстоятелства, но фактите, пораждащи подозрение, не трябва да бъдат от същата величина като тези, необходими за обосноваването на присъда или дори за повдигането на обвинение (*Мерабишвили (Merabishvili)*, цитирано по-горе, § 184, с цитираните в него препратки).

105. В настоящия случай съдилищата, които постановяват и продължават задържането на жалбоподателя, установяват първоначалното наличие и липсата на последващо разколебаване на обоснованото предположение срещу него въз основа на множество доказателства, сред които показанията на няколко десетки свидетели и множество други писмени и веществени доказателства, събрани по време на досъдебното производство (параграфи 23, 27, 28, 32, 36 и 40 по-горе). Съдът счита, че тези данни могат да се разглеждат като факти или информация, които могат да убедят обективния наблюдател, че жалбоподателят може да е извършител на престъпленията, за които е обвинен, а именно участие в организирана престъпна група, няколко случая на присвояване на дружествено имущество, данъчни измами и пране на пари и един случай на незаконно притежаване на боеприпаси (параграфи 11, 15 и 35 по-горе).

106. След това Съдът трябва да определи дали националните съдилища са обосנוвали задържането с други относими и достатъчни

мотиви (вж. съдебната практика, посочена в параграф 94 по-горе). Той отбелязва, че те са се позовали на риска от извършване на нови престъпления, риска от въздействие върху свидетели и подправката на доказателства, както и риска от отклоняване от правосъдие (параграфи 24 -33, 37, 42 и 43 по-горе). Тези причини са сред тези, които по принцип могат да оправдаят продължаването на задържането (вж. съдебната практика, цитирана в параграфи 94 -96 по-горе).

107. Що се отнася, на първо място, до опасността от извършване на нови престъпления, Съдът отбелязва, че съществуването на последната е било поддържано като основание във всички определения, постановени по настоящото дело след първоначалното задържане на жалбоподателя на 7 декември 2018 г. (параграфи 24 -44 по-горе). Трябва да се отбележи, че това заключение на съдилищата по същество е мотивирано по стандартизиран и повтарящ се начин, от тежестта на обвиненията срещу него и от начина на осъществяване на незаконната дейност, за която е обвинен (*нак там*). За Съда е важно да подчертае, че обвиненията срещу жалбоподателя се основават главно на подозрението, че той е създал организирана престъпна група с цел отклоняване на печалбите на многото дружества, които е контролирал (параграфи 10, 11 и 15 по-горе). Съпругата му също е заподозряна в участие в тази група и че е играла важна роля в нея (*нак там*). Сто седемдесет и три лица са призовани да дадат показания, като имената им са посочени в обвинителния акт от 17 юли 2019 г. (параграф 35 по-горе). Според Съда изглежда трудно да се предположи, че същият начин на действие би могъл да продължи да се използва по време на наказателното производство. За съдилищата и правителството е трудно да обяснят как предвид тези многобройни обвинения и високия медиен интерес към наказателното производство (параграф 18 -22 по-горе) би било възможно жалбоподателят да продължи да прилага престъпната схема, за която е бил обвинен.

108. На следващо място, Съдът отбелязва, че за първи път наличието на риск от въздействие върху свидетели и подправка на доказателства е установено от СНС на 1 февруари 2019 г. (параграф 27 по-горе) и е поддържано последователно от СНС и АСНС при разглеждането на многобройните последващи молби и жалби на жалбоподателя (параграфи 29-43 по-горе). Съдилищата се опират основно върху анализа на комуникациите, осъществени от жалбоподателя благодарение на мобилния телефон, скрит в килията му (параграф 26 по-горе), за да стигнат до заключението, че той се е опитал да повлияе на свидетел с посредничеството на майка си. Съдът счита, че това е съществен елемент, който разумно би могъл да подсказва, че жалбоподателят би могъл да се опита да повлияе на други свидетели и да подправи доказателствата, ако бъде освободен по време на досъдебното производство.

109. Съдът обаче не счита, че същото заключение се отнася за периода след 25 юли 2019 г. На последната дата Специализираната прокуратура внася обвинителния акт срещу жалбоподателя и слага край на досъдебното производство, което е дало възможност да се съберат показания на 173 свидетели, да се назначат различни експертизи и да се съберат значително количество писмени и веществени доказателства (параграф 35 по-горе). Следва също да се отбележи, че разпоредбите на член 281, алинеи 4 и 8 от НПК позволяват на съдилищата да вземат предвид показанията, събрани по време на досъдебното производство, в случай че същите свидетели променят съществено показанията си по време на съдебното следствие или откажат да дадат показания (параграфи 67 и 68 по-горе).

110. По този начин, тъй като писмените и веществени доказателства, необходими за установяване на фактите, вече са били събрани и с оглед на процесуалните гаранции, съществуващи във вътрешното право срещу въздействието върху свидетели, заключението на местните съдилища относно наличието на риск от натиск върху свидетелите или подправяне на доказателства по време на съдебната фаза на процеса изглежда лишено от основание.

111. Накрая, що се отнася до риска от бягство, Съдът отбелязва, че СНС и АСНС редовно са се позовавали на него от 13 декември 2018 г. нататък, като по същество са се основавали на ареста на жалбоподателя във Франция по силата на европейска заповед за арест, на връзките му с чужбина, на значителните му финансови ресурси и на комуникациите му, осъществени с помощта на мобилния телефон, скрит в килията му (параграфи 25-40 по-горе).

112. Жалбоподателят действително е бил арестуван във Франция въз основа на европейска заповед за арест. От документите по преписката обаче става ясно, че именно той е информирал българските власти за местонахождението си и за факта, че ще се върне в България на 26 октомври 2018 г. със самолет, и то при положение, че е знаел, че трябва да се яви пред органите в контекста на наказателно производство (параграф 12 по-горе). Именно на тази дата и преди да се качи на полет за София, той е арестуван от френската полиция на летището в Ница (параграф 14 по-горе). С оглед на тези обстоятелства Съдът счита, че този довод сам по себе си не би могъл да обоснове наличието на опасност от бягство.

113. Независимо от това, дори да пренебрегне този довод, Съдът намира, че другите обстоятелства взети предвид от съдилищата са достатъчно относими, за да дадат породят основателни съмнения, че жалбоподателят би могъл да се отклони от правосъдие, ако бъде освободен. Става въпрос, по-специално, за личните и професионалните му връзки с чужди държави, значителните му финансови ресурси и най-вече комуникациите му, прихванати благодарение на откриването на

мобилния телефон, скрит в килията му (параграф 26 по-горе). Последните съобщения разкриват шрихите на план за установяване на семейството на жалбоподателя на територията на друга държава и използването на посредници за установяване на контакти с дипломати и политици на тази държава и получаването по този начин на нейната закрила. Съдът счита, че тези сериозни и конкретни данни биха могли да обосноват наличието на опасност от укриване за относително дълъг период от време, а оттам и продължаването на задържането на жалбоподателя.

114. Трябва все пак да се отбележи, че дори при наличието на тези доказателства в решението си от 2 декември 2020 г. АСНС преценява, че опасността от бягство е намаляла с оглед на периода, прекаран в задържане, и трудностите при пътуване, свързани с пандемията от COVID-19 (параграф 42 по-горе). Той обаче отказва да освободи жалбоподателя, като се позовава на рисковете за рецидив и въздействие върху свидетели (*нак там*) – причини, които Съдът прецени за загубили значение на този етап от наказателното производство (параграфи 107-110 по-горе).

115. Изложените по-горе съображения са достатъчни, за да може Съдът да заключи, че местните съдилища не са изложили относими и достатъчни мотиви за продължаването на задържането на жалбоподателя след 2 декември 2020 г. При тези обстоятелства Съдът не счита за необходимо да се заема с въпроса дали националните органи са положили „особено старание“ при воденето на производството.

116. В заключение, въпреки наличието на достатъчно данни за обосновано подозрение срещу жалбоподателя за престъпленията, за които е обвинен, Съдът счита, че мотивите, изтъкнати от съдилищата, за да решат да задържат жалбоподателя след 2 декември 2020 г., не са били „относими и достатъчни“ по смисъла на член 5, § 3. Следователно, е налице нарушение на тази разпоредба от Конвенцията.

2. По твърдяното нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията

117. Жалбоподателят твърди, че не е могъл ефективно да оспори законосъобразността и необходимостта на задържането си, тъй като съдилищата били пренебрегнали относими аргументи в подкрепа на освобождаването му и били постановили продължаването на задържането му, като се основавали на абстрактни, общи и стереотипни мотиви.

118. Правителството оспорва тезата на жалбоподателя и изтъква, че съдилищата са разгледали всички въпроси, свързани със законосъобразността и с необходимостта на задържането му. Твърди се, че те били отхвърлили исканията му за освобождаване на валидни и убедителни основания и са спазили процесуалните му права.

119. Съдът припомня, че в настоящия случай констатира нарушение на член 5, § 3 от Конвенцията. По-специално той установи, че вътрешните съдилища не са изложили относими и достатъчни мотиви за продължаване на задържането на жалбоподателя след 2 декември 2020 г. (параграф 116 по-горе).

120. С оглед на тези констатации, аргументите на страните и конкретните обстоятелства по делото, Съдът счита, че не е необходимо да се произнася отделно по спазването на гаранциите по член 5, § 4 в контекста на производствата по разглеждане на подадените от жалбоподателя молби за освобождаване (вж., за подобен подход, *Максим Савов срещу България*, № 28143/10, §§ 57-58, 13 октомври 2020 г.).

3. По твърдяното нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията

121. Жалбоподателят се оплаква също, че няма право на обезщетение съобразно с член 5, § 5 от Конвенцията.

122. Правителството твърди, че искът, предявен съгласно член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, би позволил на жалбоподателя да получи обезщетение за прекомерната продължителност на задържането си.

123. Съдът припомня, че член 5, § 5 е спазен, когато може да се поиска обезщетение за лишаване от свобода, извършено в условия, противоречащи на параграфи 1, 2, 3 или 4. Следователно правото на обезщетение, прогласено в параграф 5, предполага национален орган или органи по Конвенцията да е установил нарушението на някоя от тези други параграфи. В това отношение ефективното упражняване на правото на обезщетение, защитено от последната разпоредба, трябва да бъде гарантирано в достатъчна степен (*Станев срещу България* [ГК], № 36760/06, § 182, ЕСПЧ 2012 и *N.C. срещу Италия* [ГК], № 24952/94, § 49, ЕСПЧ 2002- X). За да се стигне до извод за нарушение на член 5, § 5, трябва да се установи, че констатирането на нарушение на един от другите параграфи на член 5 не може да породя, било преди, било след съответното решение на Съда, право на иск за обезщетение пред националните съдилища (*Станев*, цитираният по-горе, § 184).

124. В конкретния случай Съдът отбелязва, че предвид установеното от него нарушение на член 5, параграф 3 (параграф 116 по-горе), параграф 5 от посочената разпоредба намира приложение.

125. След това той констатира, че член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди изглежда по принцип позволява на физическите лица да получат парично обезщетение за нарушаването на правата си, гарантирани от член 5, § 3 от Конвенцията (параграф 58 по-горе).

126. Вярно е, че съдебната практика относно прилагането на тази правна разпоредба все още е в процес на развитие (параграфи 59-61 по-

горе). По-специално, Съдът е бил информиран за едно-единствено неокончателно решение, постановено на 4 февруари 2021 г., с което Софийският градски съд отхвърля иск за обезщетение за вреди, основан пряко на член 5, § 3 от Конвенцията (параграф 62 по-горе). В своите цитирани по-горе решения *Колев*, §§ 39 и 40 и *Цонев*, § 62 и 63 обаче, Съдът вече е приел, че същият този иск е ефективно правно средство за защита, което следва да се изчерпи в случай на предполагаеми нарушения на член 5, § 3 от Конвенцията, като се има предвид, че вътрешното законодателство е прието именно с цел въвеждане на такова правно средство за защита и че задача на националните съдилища е да развият съдебна практика по прилагането му. Съдът е подчертал също, че заключението му относно ефективността на това правно средство за защита може да бъде преразгледано с оглед на способността на националните съдилища да установят последователна практика, съвместима с изискванията на Конвенцията (вж. *Колев*, посочено по-горе, § 42, *Цонев*, посочено по-горе, § 70).

127. Във връзка с това Съдът държи да подчертае, че осъзнава трудностите, които националните съдилища могат да срещнат в процеса на изработване на критериите за прилагане на една национална разпоредба, пряко вдъхновена от Конвенцията, която е въведена във вътрешното право само преди няколко години (параграф 58 по-горе, с цитираната съдебна практика). В конкретния случай той счита, че жалбоподателят не може основателно да се позовава на тези трудности, за да твърди, че няма разумни шансове в бъдеще да получи парично обезщетение за нарушаването на правото си, гарантирано от член 5, § 3 от Конвенцията. По-специално, предвид актуалното състояние на съдебната практика на българските съдилища по този въпрос, Съдът не разполага с ясни примери, за да преразгледа заключението си по гореспоменатите дела *Колев* и *Цонев* относно ефективността на компенсаторното средство на основание член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди.

128. Също така изглежда, че самият жалбоподател се надява да получи парично обезщетение на национално равнище за прекомерната продължителност на задържането си, тъй като е подал иск на основание член 2, алинея 1, точка 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (параграф 46 по-горе). Към датата на последната предоставена на Съда информация производството все още е висящо пред първоинстанционния съд и се очаква първо заседание (параграф 47 по-горе).

129. Горните съображения са достатъчни, за да заключи Съдът, че в настоящия случай не е имало нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията.

IV. ПО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 6 § 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

130. Двата жалбоподатели критикуват изразите, използвани от прокурорите И.Г. и М.Д. в изявленията, излъчени на 26 и 28 октомври 2018 г., и от СНС в мотивите на определенията му от 7 декември 2018 г. и 11 април 2019 г., като ги разглеждат като нарушение на презумпцията за своята невинност. Те се позовават на член 6, § 2 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона“

A. По допустимостта

1. Доводи на страните

131. Правителството се позовава на неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Според него жалбоподателите е трябвало първо да предявят иск за обезщетение по член 49 от Закона за задълженията и договорите. В подкрепа на този аргумент то представя решения, постановени между 2010 г. и 2019 г. от различни по степен съдилища по две дела, които се отнасят до изявления, направени от полицейски служители относно лица, срещу които е повдигнато обвинение. Твърди се, че в едно от тези дела искът на ищеца е бил уважен и съдилищата са му присъдили суми за вредите, претърпени от посегателството срещу репутацията му. В другия случай исковата молба е отхвърлена от въззивния съд поради липса на достатъчно доказателства. Изглежда, че това дело е висящо пред касационната инстанция.

132. Правителството отбелязва също, че българските съдилища разглеждат нарушенията на презумпцията за невинност като отегчаващи обстоятелства при присъждане на обезщетение по членове 1 и 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди. В подкрепа на това твърдение то представя следните решения: решение, постановено през 2017 г. от Административен съд - Габрово, с което се осъжда Министерството на вътрешните работи да заплати обезщетения за неправомерно задържане, широко оповестено в медиите от министерството; пет решения, постановени между 2011 и 2019 г. от различни по степен съдилища, с които прокуратурата е осъдена да заплати различни суми като обезщетение на лица, чиито публично оповестени наказателни производства са прекратени.

133. Накрая, правителството отбелязва, че с неокончателно решение от април 2019 г. първоинстанционен наказателен съд е решил да намали глобата, наложена на осъденото лице поради установено нарушение на презумпцията му за невинност.

134. Като оспорват тезата на правителството, жалбоподателите считат, че нито едно от предложените правни средства за защита не може да се приложи в техния конкретен случай. Освен това представените от правителството решения по никакъв начин не доказват ефективността на разглежданите средства: някои от тях все още не са окончателни; други се отнасят до изявления, направени от полицейски служители, а не от магистрати или до случаи, в които наказателното производство вече е приключило; трети отхвърлят исковете за обезщетение. Поради това жалбоподателите приканват Съда да отхвърли възражението за неизчерпване и да обяви жалбите им по член 6, § 2 за допустими.

2. Преценката на Съда

135. Съдът отбелязва от самото начало, че жалбоподателите се оплакват от изявления, направени или написани от прокурори и съдии по повод на изпълнението на техните задължения (параграфи 18, 20, 23, 24 и 28 по-горе). Впрочем, съгласно член 132 от Конституцията прокурорите и съдиите се ползват с функционален имунитет, дори по отношение на гражданската си отговорност (параграф 66 по-горе).

136. При тези обстоятелства задължението на правителството, което се позовава на неизчерпване, да докаже ефективността на предложените средства за правна защита (*Вучкович (Vučković) и др.*, цитирано по-горе, § 77) е още по-важно. В конкретния случай Съдът не счита, че правителството е предоставило достатъчно доказателства за това.

137. Той отбелязва на първо място, че решенията, постановени на основание член 49 от Закона за задълженията и договорите, които правителството е представило, не се отнасят до изявления на прокурори, отговорни за наказателното производство срещу съответното лице, нито до мотиви за продължаване на задържане, произнесени от съдия, а изявления, направени от служители на Националната полиция (параграф 131 по-горе). Последните обаче не се ползват с функционалния граждански или наказателен имунитет на магистратите.

138. След това следва да се отбележи, че представените решения във връзка с прилагането на членове 1 и 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, се отнасят или до случаи на незаконно задържане, или до случаи на прекратено наказателно производство (параграфи 132 по-горе), докато задържането на жалбоподателите никога не е било обявено за противоречащо на вътрешното право и наказателното производство срещу тях все още е висящо (параграфи 34 и 45 по-горе).

139. И накрая, по отношение на възможността за признаване на нарушението на презумпцията за невинност в решението на наказателния съд в края на наказателния процес на жалбоподателите и намаляване на присъдите им по тази причина, правителството се

позовава на едно съдебно решение, което датира от 2019 г. и все още не е окончателно (параграф 133 по-горе). По този повод Съдът желае да припомни, че в други случаи, свързани с член 6, § 2 от Конвенцията, той вече е имал възможност да заяви, че всяко ефективно вътрешноправно средство за защита, целящо поправяне на твърдяно нарушение на презумпцията за невинност, осъществено по време на висящо наказателно производство, трябва да бъде на разположение на заинтересованото лице незабавно и не трябва да бъде обусловено от изхода от съдебния му процес. Да се признае противното би означавало да се отрече самият принцип на зачитане на презумпцията за невинност (*Гуцанови*, цитирано по-горе, § 176,).

140. С светлината на тези съображения Съдът счита, че правните средства за защита, на които се позовава правителството, не са били достатъчно ефективни в конкретния случай и че поради това жалбоподателите не са били задължени да ги изчерпят преди да сезират Съда с оплакванията си по член 6, § 2 от Конвенцията.

141. Като отбелязва, че тези оплаквания не са явно неоснователни или недопустими на друго основание, посочено в член 35 от Конвенцията, Съдът ги обявява за допустими.

В. По съществото

1. Доводи на страните

142. Жалбоподателите твърдят, че правото им да се смятат за невинни е било нарушено в различни случаи. Първо, изявленията на прокурорите И.Г. и М.Д. пред медиите по повод на наказателното производство оставят впечатлението, че жалбоподателите са виновни за присвояване на средства на множество предприятия и пране на пари.

143. Жалбоподателите критикуват и мотивите на определението на СНС от 7 декември 2018 г., с което им е наложена мярка задържане под стража, и определението от 11 април 2019 г., с което е продължено задържането на жалбоподателя. От съдиите се е очаквало да установят дали е имало достатъчно доказателства да се подозират жалбоподателите в извършването на престъпленията, за които са били обвинени. Твърди се обаче, че в определенията си те са използвали понятия, изразяващи увереност, че в настоящия случай действително са били извършени различни престъпления. По този начин те са нарушили правото на жалбоподателите да бъдат считани за невинни, докато вината им не бъде официално установена.

144. Правителството посочва, че става въпрос за наказателно дело от голяма важност, което е предизвикало интереса на медиите и на широката общественост. Двата жалбоподатели са известни публични личности. В този контекст изявленията на прокурорите И.Г. и М.Д. само са информирали обществеността за развитието на наказателното

производство по този случай, без да се предрешава изходът му или да се засяга презумпцията за невинност на жалбоподателите.

145. По отношение на двете решения на СНС правителството поддържа, че става въпрос за актове, постановени във връзка с проверката на законосъобразността и необходимостта на предварителното задържане на жалбоподателите. В рамките на това производство съдът се е стремил да установи, между другото, дали са налице достатъчно основания да се подозират жалбоподателите в извършване на престъпления. Мотивите на определенията му само установяват наличието на такива подозрения и не обявяват жалбоподателите за виновни за престъпленията, в които са обвинени.

2. Преценката на Съда

а) Общи принципи

146. Съдът припомня, че презумпцията за невинност, залегнала в член 6, § 2, е един от елементите на справедливия наказателен процес, изискван от член 6, § 1. Тя няма да е спазена, ако изявление или официално решение относно обвиняем отразява чувството, че той е виновен, докато неговата вина все още не е установена в съответствие със закона. Достатъчно е, дори и при липса на формална констатация, изложение на мотиви, които подсказват, че магистратът или представителят на държавната счита засегнатото лице за виновен, а преждевременното изразяване на такова мнение от самия съд несъмнено противоречи на презумпцията за невинност (виж, наред с други, *Девеер (Deweer) срещу Белгия*, 27 февруари 1980 г., § 56, серия А № 35, *Минели (Minelli) срещу Швейцария*, 25 март 1983 г., §§ 27, 30 и 37, серия А № 62, *Алне дьо Рибмон (Allenet de Ribemont) срещу Франция*, 10 февруари 1995 г., серия А № 308, §§ 35-36, *Дактарас (Daktaras) срещу Литва*, № 42095/98, §§ 4144, ЕСПЧ 2000-Х, и *Матияшевич (Matijašević) срещу Сърбия*, № 23037/04, § 45, ЕСПЧ 2006-Х).

147. Освен това трябва да се прави разграничение между решения или изявления, които отразяват чувството за виновност на лицето, и тези, които просто описват „състояние на подозрение“. Първите нарушават презумпцията за невинност, а вторите са приети за незаслужаващи критика в различни ситуации, разглеждани от Съда (вж. по-специално *Луц (Lutz) срещу Германия*, 25 август 1987 г., § 62, серия А № 123 и *Луцхер (Leutscher) срещу Нидерландия*, 26 март 1996 г., § 31, *Доклади за съдебни решения и решения 1996 - II*).

148. Освен това свободата на изразяване, гарантирана от член 10 от Конвенцията, включва свободата да се получава и предава информация. Следователно член 6, § 2 не може да попречи на органите да информират обществеността за текущите наказателни разследвания. От друга страна, той изисква от тях да направят това с цялото благоразумие

и съдържаност, които изисква зачитането на презумпцията за невинност (*Алне дьо Рибмон (Alenet de Ribemont)*), цитирано по-горе, § 38).

b) Приложение по настоящото дело

i. Изявленията на прокурорите И.Г. и М.Д.

149. Като се обръща към фактите по делото, Съдът отбелязва, че на 26 октомври 2018 г. прокурор И.Г. е интервюиран от известен брой журналисти пред сградата на Специализираната прокуратура, които му задават въпроси относно ареста на жалбоподателите във Франция. В отговор И.Г. прави кратки коментари относно образуването на наказателното производство, предмета на разследването и повдигането на обвинения срещу жалбоподателите и обещава допълнителни подробности на бъдещ брифинг (параграф 18 по-горе). Съдът счита, че тези изявления, направени и получени импровизирано, само дават информация за хода на наказателното производство, без да поставят под въпрос презумпцията за невинност на жалбоподателите.

150. На следващо място, жалбоподателите се оплакват от изявленията на прокурорите И.Г. и М.Д., публикувани на 28 октомври 2018 г. на информационния сайт www.legalworld.bg (параграф 20 по-горе). Тези изявления са направени на пресконференция, посветена на наказателното производство срещу жалбоподателите (*нак там*), малко след ареста им във Франция (параграф 14 по-горе), преди каквото и да е явяване на жалбоподателите пред български съд (параграф 23 по-горе) и в контекста на голям интерес от страна на обществеността и медиите (параграф 18 по-горе). Прокурор И.Г. говори като ръководител на специализираната прокуратура, а М.Д. – в качеството си на наблюдаващ въпросното разследване прокурор.

151. Вярно е, че двамата прокурори говорят за посоченото разследване и дават подробности за предприетите процесуално-следствени действия, повдигнатите срещу жалбоподателите обвинения и въздействието на тяхната дейност върху обществото. Съдът обаче смята, че изявленията на двамата прокурори са надхвърлили обикновеното предоставяне на информация за наказателното разследване. По-специално, твърде ненюансираният начин, по който описват версиите, по които работят разследващите, използването на изрази като „бандитска приватизация“, „източване“ или „обезкостяване“, за да опишат събитията, довели до прекратяване на дейността на въпросните дружества, и техните много категорични изводи за фактите, предмет на въпросното разследване, прокарват идеята, че двамата жалбоподатели са извършители на престъпленията, за които прокуратурата ги обвинява. Следователно тези твърдения, взети като цяло, нарушават презумпцията за невинност на жалбоподателите.

ii. Определенията на СНС

152. На следващо място, жалбоподателите се оплакват от мотивите на определението на СНС от 7 декември 2018 г. (параграфи 23 и 24 по-горе). Съдът отбелязва, че това е производство, което има за цел да определи дали жалбоподателите следва да бъдат задържани под стража. В рамките на последното първоинстанционният съд трябва да провери дали има основателни причини да се подозира, че жалбоподателите са извършили престъпление. В отговор на този въпрос съдът използва следното изречение: „(...) по несъмнен и безпротиворечив начин се установява, от една страна, съпричастността на всяко едно от обвиняемите лица към възведените по-горе деяния и по участието им в престъпната група, а от друга, конкретната съпричастност на Николай Банев към инкриминираното деяние по ръководството на същата. Безспорно освен обвиняемия Николай Банев, в общата дейност по осъществяването на деянията с посочените действия, неминуемо е бил подпомаган от обвиняемата Евгения Банева и (...)“⁶. След това съдът заключава, че съществува опасност от извършване на нови престъпления на следните основания: „[Тази опасност] се извежда от обстоятелството, че извършеното от обвиняемите лица деяние при условията на взаимодействие и усложнена престъпна дейност, съчетано с установяването на конкретна съпричастност на всяко лице във възведеното деяние, води до недвусмислен извод, че инкриминираните действия се отличават със завишена степен на обществена опасност, както на деянието така и на дейците (...)“⁶

153. Съдът счита, че тези фрази надхвърлят обикновеното описание на състояние на подозрение. В действителност, те могат да бъдат определени като деклариране на виновност на засегнатите лица преди каквото и да е решение по съществото на наказателния им процес. В това отношение Съдът припомня, че има фундаментална разлика между едно твърдение, че дадено лице е просто заподозряно в извършване на престъпление, и прибързаното деклариране, при липса на окончателна присъда, че лицето е извършило престъплението, за което е обвинено (Матияшевич (Matijašević), цитирано по-горе, § 48).

154. Накрая, жалбоподателят г-н Банев критикува мотивите на определението от 11 април 2019 г., с което СНС решава да продължи задържането му (параграф 28 по-горе). От своя страна, Съдът констатира, че мотивите за това определение се позовават на показанията на множество свидетели, за да се опише състояние на подозрение по отношение на жалбоподателя. Следователно, за разлика

⁶ Преводът на цитата е съобразен с текста на протокола от съдебното заседание, проведено от СНС по ЧНД № 4219/2018 г. (б.пр.).

от жалбоподателя, той не счита, че това определение нарушава презумпцията му за невинност.

iii. Заключение на Съда

155. В заключение, след като е взел предвид всички относими обстоятелства по делото, Съдът счита, че нито изявленията, направени от прокурор И.Г. на 26 октомври 2018 г., нито мотивите на определението от 11 април 2019 г. на СНС са нарушили правото на жалбоподателите да бъдат смятани за невинни до доказване на противното. От друга страна, той счита, че изявленията на прокурорите И.Г. и М.Д., публикувани на 28 октомври 2018 г., и мотивите на определението на СНС от 7 декември 2018 г., накърняват презумпцията за невинност на заинтересованите лица.

156. Следователно е налице нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията.

V. ПО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

157. Двамата жалбоподатели се оплакват от разкриването на снимките и видеото, направени при претърсването на дома им, които показват интериора на дома им, личните им вещи и ценности. Жалбоподателят се оплаква и от мярката за наблюдение чрез мобилна камера в центъра за временно задържане в София. Жалбоподателите се позовават на член 8 от Конвенцията, който гласи следното в съответната му част:

„1. Всеки има право на неприкосновеност на личния (...) си живот [и] на жилище (...)

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите“.

A. Доводи на страните

1. Правителството

158. Правителството твърди неизчерпване на вътрешноправните средства за защита по отношение на двете оплаквания, повдигнати от жалбоподателите по член 8 от Конвенцията.

159. Що се отнася до разкриването на снимките, направени при претърсването на дома на жалбоподателите, то изтъква, че те са могли

да предявят иск за обезщетение по член 1, алинея 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди.

160. В подкрепа на позицията си правителството представя две решения по ВАС. Първото решение, постановено на 18 юли 2016 г., се отнася до публикуването от пресслужбата на Министерството на вътрешните работи на унизителни снимки, направени по време на арестуването на лице. ВАС приема, че оповестяването на тези изображения е уронило достойнството и доброто име на засегнатото лице и че се ангажира отговорността на министерството. Той присъжда на ищеца 10 000 лв. (приблизително 5 000 евро) като обезщетение за претърпените от него неимуществени вреди. Второто решение, постановено на 31 август 2020 г. по иск, заведен през 2018 г., се отнася до същите събития, но производството е образувано от дъщерята на арестуваното лице. В това решение ВАС приема, че заснемането и разкриването на унизителните снимки на бащата на ищцата противоречи на член 32 от Конституцията, който защитава неприкосновеността на личния живот и правото на образ, и забранява заснемането на лица без тяхно съгласие. Според него, публикуването на тези изображения е причинило морална вреда на ищцата. МВР е осъдено да ѝ плати 7 000 лв. (приблизително 3 500 евро) за неимуществени вреди.

161. При условията на евентуалност правителството твърди, че жалбоподателите са могли да предявят иск за обезщетение за вреди по член 49 от Закона за задълженията и договорите. То представя решение от 2011 г. на Върховния касационен съд и решение от 2018 г. на Софийския апелативен съд, в които и двете съдилища са обезщетили юридически лица, претърпели морални вреди в резултат на публикуването от полицейските служители и прокуратурата на информация, увреждаща тяхната репутация.

162. По отношение на оплакването, изтъкнато от жалбоподателя, че по време на задържането му е въведена мярка за видеонаблюдение, правителството отбелязва, че жалбоподателят не е оспорил решението на Софийския административен съд от 11 юли 2019 г. (параграфи 51 и 52 по-горе).

2. Жалбоподателите

163. Жалбоподателите отговарят, че средствата за правна защита, предложени от правителството, не са достатъчно ефективни в техния случай.

164. Те посочват, че съгласно трайната практика на местните вътрешните съдилища, органите на МВР не носят отговорност по член 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди за вредите произтичащи от действия по разследване, предприети от тях в контекста на досъдебно производство. Прочее, в настоящия случай

ставало въпрос точно за такива вреди, тъй като въпросните видеозапис и снимки са направени по време на претърсване. Жалбоподателите добавят, че въпреки че разкриването на тези изображения представлява намеса в правото им на неприкосновеност на личния живот, самите изображения не са унижителни, което разграничава фактите в настоящия случай от тези по делата, по които съдилищата са приели да ангажират отговорността на Министерството на вътрешните работи (параграф 160 по-горе).

165. По отношение на иска за обезвреда, основан на раздел 49 от Закона за задълженията и договорите (параграф 161 по-горе), жалбоподателите твърдят, че той също не може да се счита за приложим в настоящия случай и че представените от правителството решения не са постановени в ситуации, подобни на тази в настоящия случай. Следователно тези решения не биха били от значение за изчерпването на вътрешноправните средства за защита в настоящия случай.

166. Накрая, относно липсата на жалба срещу решението на Административен съд София от 11 юли 2019 г. (параграф 162 по-горе), жалбоподателят обяснява, че мярката за видеонаблюдение, от която той се оплаква, се е прилагала само по време на задържането му в следствия арест в София. В края на предварителното разследване обаче той е бил преместен в помещенията на Софийския затвор, където не са прилагани мерки за видеонаблюдение. По този начин той бил загубил законен интерес да обжалва решението, постановено на 11 юли 2019 г. от административния съд.

В. Преценката на Съда

1. По допустимост на жалбата във връзка с публикуването на снимките, направени в дома на жалбоподателите

167. Съдът отбелязва, че пресслужбата на Министерството на вътрешните работи е предоставила на медиите снимки, направени вътре в къщата на жалбоподателите, на които е показана декорацията на къщата и различни принадлежащи им ценности. Тези снимки са използвани от медиите в множество репортажи и статии, излъчени и публикувани през октомври и декември 2018 г. (параграфи 21 и 22 по-горе). Заинтересованите страни считат, че оповестяването на тези изображения от службите на министерството представлява необоснована намеса, главно в упражняването на правото им на неприкосновеност на личния им живот (параграф 164 *in fine* по-горе).

168. Правителството поддържа, че жалбоподателите са разполагали с две алтернативни вътрешноправни средства за защита, които биха им позволили да отстояват правото си на неприкосновеност на личния живот и да получат парично обезщетение, и е представило решения на национални съдилища в подкрепа на тезата си (параграфи 159 и 161 по-

горе). Съдът счита за целесъобразно да разгледа първо въпроса за ефективността на иска, предвиден в член 1, алинея 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди.

169. Съдът припомня, че в решението си по дело *Посевини (Posevini) срещу България* (№ 63638/14, §§ 51-57, 19 януари 2017 г.) е заключил, че този иск представлява ефективно вътрешноправно средство за защита, което трябва да бъде изчерпано, преди да бъде подадено оплакване по член 3 от начина, по който се е развила дадена полицейска операция. Възниква въпросът дали същото правно средство за защита следва да бъде изчерпано в случай на разкриване от страна на Министерството на вътрешните работи на изображения, заснети в хода на същите полицейски операции, когато те засягат неприкосновеността на личния живот на засегнатите лица.

170. От предоставените от правителството решения е видно, че ВАС вече е постановявал решения по дела, в които ищците са се оплакали от разкриването на изображения от подобен род от пресслужбата на Министерството на вътрешните работи. Върховната инстанция е приела, че е налице нарушение на неприкосновеността на личния живот на ищците, че министерството на вътрешните работи носи отговорност по член 1, алинея 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди и че ищците следва да получат имуществено обезщетение (параграф 160 по-горе). Прочее, едно от въпросните решения е постановено през 2016 г., т.е. почти три години преди подаването на настоящата жалба.

171. Съдът отбелязва, че цитираните от правителството дела се отнасят по-скоро до разкриването на унизителни снимки на лица, арестувани при полицейски операции. Той обаче счита, че както и в тези случаи, жалбоподателите могат да твърдят, че разкриването, без тяхното съгласие, на снимки, направени в дома им по време на полицейската операция, е нарушило неприкосновеността на личния им живот. Изходът от такова дело би зависел от преценката, която съдилищата биха направили въз основа на представените от страните доказателства.

172. Поради това Съдът счита, че това вътрешноправно средство за защита не е било лишено от всякакви разумни изгледи за успех при конкретните обстоятелства по делото. Той също така смята, че жалбоподателите не са се позовали на никакво основание, което би ги освободило от задължението да изчерпят това средство за защита преди подаването на оплакването им по член 8 от Конвенцията. В това отношение той припомня, че самият факт, че има съмнения относно перспективите за успех на дадено правно средство, което не е ясно обречено на провал, не представлява достатъчна причина да се обоснове неизползването на въпросното средство (*Вучкович (Vučković) и др.*, посочено по-горе, §§ 74 и 84 *in fine*).

173. Тези факти са достатъчни, за да може Съдът да заключи, че това оплакване е недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита и че то трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35, §§ 1 и 4 от Конвенцията.

2. По допустимост на жалбата относно прилагането на мярката за видеонаблюдение в следствения арест в София

174. Накрая жалбоподателят се оплаква от мярката за наблюдение с помощта на мобилна камера, която му е била наложена в следствения арест. Съдът счита, че не е необходимо да разглежда възражението на правителството за неизчерпването на вътрешноправните средства за защита (параграф 162 по-горе), тъй като смята, че дори ако приеме, че оспорваната мярка представлява намеса в личния живот на жалбоподателя, това оплакване във всички случаи е явно неоснователно поради посочените по-долу причини.

175. Съдът намира, че въпросната мярка е взета в съответствие с член 44, алинея 1 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (параграфи 51 и 57 по-горе). Следователно тя е била „предвидена от закона“ по смисъла на втория параграф на член 8.

176. След това трябва да се отбележи, че тя е взета и прилагана в контекста на задържането на жалбоподателя в следствения арест в София. Именно в това пенитенциарно заведение жалбоподателят е успял да се сдобие неправомерно с мобилен телефон, който му е послужил да осъществи множество комуникации, някои от които с цел възпрепятстване на воденото срещу него наказателно производство (параграф 26 по-горе). Поради това Съдът приема, че въведената мярка за видеонаблюдение е имала легитимни цели, а именно предотвратяването на престъпления.

177. Съдът също така смята, че разглежданата мярка не е непропорционална. В това отношение той отбелязва, че жалбоподателят е бил информиран за възможността за въвеждане на мярка за видеонаблюдение в началото на задържането му (параграф 51 по-горе). Както е видно от представените на Съда видеофайлове (параграф 50 по-горе), не става въпрос за постоянно наблюдение с помощта на камера, инсталирана в килията на жалбоподателя (вж. *a contrario*, *Горлов (Gorlov) и други срещу Русия*, № 27057/06 и още 2 други, § 83, 2 юли 2019 г.), а за запис на действията на надзорните органи и техните взаимодействия с жалбоподателя и неговите съкилийници, който е извършен с помощта на лична мобилна камера, носена от представител на надзорно-охранителния състав (параграф 48 по-горе). Мярката е била прилагана само до прехвърлянето на жалбоподателя в Софийския затвор (параграф 166 по-горе), където властите са преценили, че това вече не е необходимо. Тези записи не са направени публично достояние от затворническите власти. На последно място, жалбоподателят е

разполагал с вътрешноправно средство за защита, което му е позволило да потърси контрол на законосъобразността и необходимостта на тази мярка пред националните съдилища (параграф 51 по-горе).

178. Тези факти са достатъчни, за да може Съдът да заключи, че обстоятелствата по настоящото дело не разкриват нарушение на член 8. От това следва, че това оплакване е явно неоснователно и трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35, §§ 3, буква а) и 4 от Конвенцията.

VI. ПО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

179. Жалбоподателите се оплакват, че не са разполагали с ефективни вътрешноправни средства за защита, за да предявят правата си, гарантирани от член 6, § 2 и член 8 от Конвенцията. Те се позовават на член 13 от Конвенцията, гласящ, както следва:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенцията, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

А. По допустимостта

180. Съдът припомня, че е обявил за недопустими всички оплаквания на жалбоподателите по член 8 от Конвенцията (параграфи 167-178 по-горе). След като жалбоподателите не са повдигнали никакви „защитими оплаквания“ по последния член, техните оплаквания по член 13 във връзка с член 8 от Конвенцията са явно неоснователни и трябва да бъдат отхвърлени съгласно член 35, §§ 3, буква а) и 4 от Конвенцията.

181. От друга страна, като се има предвид, че оплакванията, повдигнати от жалбоподателите въз основа на член 13 във връзка с член 6, § 2 от Конвенцията, не са явно неоснователни по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията и че няма никакви други основания за недопустимостта им, Съдът ги обявява за допустими.

В. По съществото

182. Жалбоподателите твърдят, че не са разполагали с ефективни вътрешноправни средства за защита, за да отстояват правото си на зачитане на презумпцията за невинност.

183. Като изтъква отново доводите си относно допустимостта на жалбата по член 6, § 2 (параграф 131 по-горе), правителството изтъква, че жалбоподателите са могли да предявят иск по член 49 от Закона за задълженията и договорите.

184. Съдът припомня, че от своята проверка на допустимостта на оплакванията на жалбоподателите по член 6, § 2 от Конвенцията е

заклучил, че средствата за защита, на които се позовава правителството, включително искът за обезщетение за вреди, предвиден в член 49 от Закона за задълженията и договорите, не са достатъчно ефективни в настоящия случай и следователно от жалбоподателите не се изисква да ги изчерпят, преди да сезират Съда с оплакванията си по член 6, § 2 от Конвенцията (параграфи 135-140 по-горе). Следва да се отбележи, че правителството не се позовава на други средства за защита, които биха позволили на посочените жалбоподатели да защитят правото си на зачитане на презумпцията за невинност.

185. Съдът счита, че по това дело същите тези мотиви могат да бъдат възприети в контекста на разглеждането на защитимите оплаквания, повдигнати на основание член 13 във връзка с член 6, § 2 от Конвенцията, и че те са достатъчни, за да се заключи, че жалбоподателите не са разполагали с вътрешноправни средства за защита, които биха им позволили да защитят правото си на презумпция за невиновност, защитена от посочения горе член.

186. Следователно е налице нарушение на член 13 във връзка с член 6, § 2 от Конвенцията.

VII. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

187. Съгласно член 41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.“

A. Вреди

188. Жалбоподателите претендират 85 000 евро (EUR) за претърпените от тях неимуществени вреди, от които 65 000 EUR за жалбоподателя и 20 000 EUR за жалбоподателката.

189. Правителството счита, че тези претенции са прекомерни и необосновани.

190. Съдът приема, че жалбоподателят е понесъл известни морални вреди в резултат на констатираните нарушения на правата му, гарантирани от членове 5, § 3, 6, § 2 и 13 от Конвенцията, и смята, че трябва да му бъде присъдена сумата от 7 800 EUR във връзка с това, плюс всяка сума, която може да се дължи върху тази сума като данък.

191. На следващо място, Съдът приема, че жалбоподателката също е понесла морални вреди в резултат на установените нарушения на правата ѝ, гарантирани от членове 6, § 2 и 13 от Конвенцията. Той счита, че трябва да му бъде присъдена сумата от 6 000 EUR в тази връзка, плюс всяка сума, която може да бъде дължима върху тази сума като данък.

В. Разходи и разноски

192. Жалбоподателите претендират 10 486,14 EUR за направените от тях разходи и разноски в производството пред Съда. Адвокатите на жалбоподателите искат част от тази сума, а именно 886,14 EUR, да бъде преведена по банковата сметка на адвокатската кантора „Екимджиев и съдружници“.

193. Правителството счита, че претендираните суми са прекомерни и необосновани и че сумата от 886,14 EUR е включена в хонорарите, които жалбоподателите вече са платили на своите адвокати.

194. Според практиката на Съда жалбоподателят може да получи възстановяване на своите разходи и разноски само доколкото е установено, че те са действителни, необходими и разумни. В настоящия случай и предвид документите, с които разполага и съдебната си практика, Съдът счита за разумна сумата от 6 000 евро за всички разходи и разноски взети заедно и я присъжда общо на двамата жалбоподатели.

195. Представителите на заинтересованите страни искат директното прехвърляне на част от така присъдената сума, а именно 886,14 EUR, по банковата сметка на собствената им адвокатска кантора, като уточняват, че тази сума представлява пощенските и оперативните разходи и разходи за преводи, направени от кантората по време на производството. Съдът обаче отбелязва, че трите договора, подписани между адвокатите и жалбоподателите, които са били представени от последните в подкрепа на иска им за справедливо обезщетение, предвиждат авансово плащане на еднократни суми, окончателно фиксирани за тяхното представителство по време на производството пред Съда. Той счита, че нито тези договори, нито който и да е друг документ, като например декларация, подписана от жалбоподателите, приложение към договорите между тях и техните адвокати или приемо-предавателен протокол, описващ извършената от адвокатите правна работа и направените разходи, не разглеждат конкретно въпроса за пощенските и оперативните разходи и разходи за превод, които биха могли да възникнат по време на производството пред Съда, и че тези документи не предвиждат прякото прехвърляне по банковата сметка на представителите на каквито и да е суми, които Съдът би присъдил в това отношение. При тези обстоятелства той счита, че искането на адвокатите на жалбоподателите следва да бъде отхвърлено.

С. Лихва за забава

196. Съдът счита за подходящо да изчисли размера на лихвата за забава на основа лихвения процент по пределната ставка за заем на Европейската централна банка, увеличен с три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* оплакванията, повдигнати от жалбоподателя съгласно член 5, §§ 3, 4 и 5, и тези, повдигнати от двамата жалбоподатели съгласно членове 6, § 2 и 13 във връзка с член 6, § 2 от Конвенцията, за допустими, а останалата част от жалбата – за недопустима ;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията;
3. *Постановява*, че не е необходимо да се разглежда оплакването, повдигнато въз основа на член 5, § 4 от Конвенцията;
4. *Постановява*, че не е налице нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията;
5. *Постановява*, че не е налице нарушение на член 6, § 2 от Конвенцията по отношение на изявленията на прокурора И.Г. от 26 октомври 2018 г. и мотивите на определението, постановено на 11 април 2019 г. от СНС, и че е налице нарушение на член 6, § 2 по отношение на изявленията, направени от прокурорите И.Г. и М.Д., публикувани на 28 октомври 2018 г., и мотивите на определението, постановено на 7 декември 2018 г. от СНС;
6. *Постановява*, че е налице нарушение на член 13 във връзка с член 6, § 2 от Конвенцията;
7. *Постановява*,
 - а) че държавата-ответник следва да заплати на жалбоподателите в срок от три месеца, считано от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с чл. 44, § 2 от Конвенцията, следните суми, които да се конвертират в български лева по курса, приложим към датата на изплащането:
 - i. 7 800 EUR (седем хиляди и осемстотин евро) плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени върху тази сума, на жалбоподателя, за морални вреди;
 - ii. 6 000 EUR (шест хиляди евро) плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени върху тази сума, на жалбоподателката, за морални вреди;

РЕШЕНИЕ по делото БАНЕВИ срещу БЪЛГАРИЯ

iii. 6 000 EUR (шест хиляди евро) общо на двамата жалбоподатели, плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени върху тази сума, за разходи и разноси;

b) че смятано от изтичането на този срок до плащането им, върху тези суми се начислява проста лихва в размер, равен на този на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, приложима през този срок, увеличена с три процентни пункта;

8. *Отхвърля* искането справедливо обезщетение в останалата му част.

Изготвено на френски език и оповестено писмено на 12 октомври 2021 г., съгласно Правило 77, параграфи 2 и 3 от Правилника на Съда.

{signature_p_2}

Илзе Фрайвирт (Ilse Freiwirth)
Заместник-секретар

Тим Айке (Tim Eicke)
Председател